

yamçı

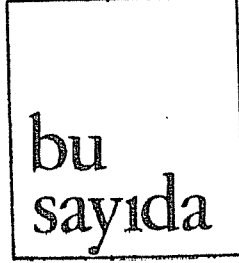
AYLIK SOSYO-KÜLTÜREL DERGİ

mart 1976

sayı : 5

— Aylık Sosyo - Kültürel Dergi ★ Sahibi
yamçı ve Sorumlu Yönetmeni : Fahri Huvaj ★
Genel Haberleşme ve Abone Adresi : YAM-
CI DERGİSİ, P.K. 341, Ulus - ANKARA ★ fiyatı : 750
krş. ★ yıllık abone bedeli : — 12 sayı - 90.— TL.,
Türkiye dışı için iki katı ★ gelen yazılar basılsın -
basılmasın geri gönderilmez ★ yayımlanan yazılar
kaynak gösterilmeden iktibas edilemez ★ imzalı yazı-
ların düşünsel ve siyasal sorumluluğu sahiplerinindir
★ bu sayı ER-DU matbaasında dizilmiş, Kent matbaa-
sında basılmıştır ★ Mart 1976.

Nart Savsur'un Çerkes toplumunun muhaceret yaşamından kesitler verdiği «**Çerkes Toplumu Üzerine Notlar**» başlıklı yazısından sonra 7. sayfada Yabğeko A., «**Hedefte Birleşen Yollar**» adlı hikâyesinde yine muhaceret yaşamımızdaki yabancılaşmamızın iki somut örneğini veriyor ve iki kampın ön saflarında yer almış iki düşman kardeşin kardeşliklerinin ağır basmasıyla, beraber olabileceğini gösteriyor.

14. sayfada Hatko Guşan'ın «neler ettiler benim halkıma Uzunyayla'da» başlıklı yazısı var.

Yenemiko M., 15. sayfadaki «daha öndördündeydi» adlı kısa öyküsünde Uzunyayla'dan somut bir olayı yansıtmaya çalıştı.

Nihat Bidanuk'un kimi meraklarımızı gideren **Kafkasya Gezisi** izlenimlerinin son bölümü 17-25. sayfalarda sunuldu.

Peneşu Sefer'in geçen sayı yayımlayamadığımız «**Khaşen**» adlı öyküsü, Khaseyko E. nin türkçesiyle 26. sayfada. Aynı öyküyü bir de Çerkesçe aslınaan okuma fırsatı bulabilenler kuşkusuz Çerkesçenin edebi özelliklerini ve mizah inceliklerini daha iyi görebileceklerdir.

34. sayfada Yismeyl Ö., mitolojimizin ünlü simalarından **Nart Tlepş**'i Yunan mitolojisindeki karşılıklarıyla da karşılaştırarak işledi.

Bir gün gelir genel başlığıyla sunduğumuz muhaceret şiirleri 37-39. sayfalarda...

40. sayfada sunduğumuz «yayınlarda biz» genel başlıklı bölümde çeşitli yazarların eserlerinden bizimle ilgili ilginç pasajlar var. Okuyucularımızın okudukları, izledikleri yayınlardan aktaracakları bizimle ilgili cümleler bu bölümün daha yararlı olmasını sağlayacaktır.

Batı Sahra'da bağımsızlık savaşı veren **Polisario** örgütü lideri Ahmet Baba Miske ile yapılan bir **röportaj** var 42. sayfada...

44-46. sayfalarda «Ünlülerden seçmeler» ana başlığı altında Miguel Hernandez'i «bu sesi toplayın» şiiriyle tanıyoruz.

Okuyucu mektuplarına cevaplarımız yine son sayfalarda... Ve küçük bir duyuru ile bağlayalım sözümüzü,

Bazı okuyucularımızın adreslerindeki değişiklik, eksiklik veya PTT'deki aksaklıklar gibi sebeplerle dergilerini alamadıkları olmaktadır. Bu gibi durumlar mektupla bildirilirse düzeltilebilecek, gerektiğinde o sayı yeniden postalanabilecektir.

Önümüzdeki sayı tekrar buluşmak üzere, sağlıklılıkla...

çerkes toplumu üzerine notlar

naft savsur

«Başkalarını tanımak akıllılık,
kendi kendini tanımak daha çok akıllılıktır.»

LAO TSE

İnsanlar tarih boyunca hemcinsleriyle birlikte sorunlarını çözmeye çalışmışlar, aralarındaki çatışmaların çokluğuna rağmen o oranda da birleşme, dayanışma zorunluluğunu duymuşlardır. Çarpık emperyalizminin baskısından kurtulup özgür olmak için şuraya buraya göçeden Çerkesler de buluşmak, dertleşmek, yardımlaşmak amacıyla ülkenin politik durumuna göre bir araya gelip, dernekler kurarak çeşitli yayın faaliyetlerine girmişlerdir. Bu çalışmalar bugüne değin sürdürülmektedir. Çoğunlukla Osmanlı topraklarına göç edildiğinden çalışmalar bu ülke içinde yoğunlaştırılmış, yeni Türk Devletinin kurulmasıyla yön değiştirmiş, çeşitli baskı ve terörle karşılanmış bu kültürel çalışmaların tarihi kesit içindeki gelişmelerini ele alıp incelemekte çok yönlü yarar vardır. Çünkü, bugüne kadar oluşturulmayan kültür birikiminin ve siyasi ideolojinin oluşturulmayışının temelinde bu çalışmaların baskı ve terörle kesintiye uğratılması ve kitlenin küçük çıkar hesaplarıyla pasifize edilmesi vardır.

GELİŞMELER

Bir takım iddiaların tersine «Çerkesler ne Türk, ne de Arap topraklarına göç etmemiştir. Çünkü toplu göç tarihi olan 1864 yıllarında her iki sınıftan birinin adını taşıyan bugünkü anlamda «Devlet» olmuş bir ulus olmadığı gibi Osmanlı halk birikiminde herhangi bir etkin grubun egemenliği de söz konusu değildi.» (1) Osmanlı ülkesinde o dönemlerde ayrı ayrı dilleri konuşan, gelenekleri birbirine benzemeyen birçok ulus yaşamaktadır. Bu ülkede sayısız olarak Araplar, Türkler, Kürtler, Arnavutlar, Çerkesler, Rumlar v.b. yer alırdı. Müslüman uluslar birbirine bağlayan tek etken halifeliği bağlılık ve «İslam Birliği» fikri idi. yan tek etken halifeliğe bağlılık ve «İslâm Birliği» fikri idi. imparatorluğun bir sömürgesi» idi. (2)

«İslâm Birliği» fikri bu ulusları 1908 yılının 23 temmuzuna kadar bir arada tutar. Fakat bu tarihten sonra Osman-

lı imparatorluğunun baskı rejimine son verilerek Meşrutiyet ilan edilir. Halk artık özgürdür. «Yaşasın özgürlük, adalet ve kardeşlik» v.b. sloganlar yeni idari rejimin simgeleri olur. Ülkedeki özgürlükten yararlanan uluslar ulusal dil, tarih, gelenek ve özel benliklerini göstermeye başlarlar. Araplar «Elmüntehedebe» i, Türkler «Türk Ocağı» nı, Kürtler «Hivi» yi, Çerkesler de «Çerkes Teavün Cemiyeti» ni kurarlar. Teavün cemiyetinin amacı Anavatandan uzaklaşmış, dağılmış Çerkes toplumuna yön vermek, varlıklarını ulusal özelliklerini, dillerini kaybetmemek, tarihlerini, geçmişlerini onlara öğretmek idi. Kurucular arasında birçok bilgin, paşa, doktor, yazar, mühendis, subay ve üniversiteli genç vardır. Göçün verdiği üzüntüleri, sıkıntıları gidermek, bunalıp sinmiş insanları diriltmek, yardımlaşmak görevini üstlenen tüm insanları günah ve sevaplarıyla anıyorum.

Derneğin kültürel çalışmalarında ilk önce «Ulusal Okullar» üzerinde durulur. Çerkesya ile ilgilenilir, orada okullar açılmasına yardımcı olunur. Örneğin 1910 yılında Düzceli İbrahim Hızetli Kafkasya'ya gönderilir ve Kuban bölgesinde, Bjeduşpol iline bağlı «Penexes» köyünde 6 sınıflı bir ilkokul açılır. Okulda dersler Çerkesçe okutulur. 1911 tarihlerinde Kafkasya'nın diğer bölgelerinde de buna benzer okullar faaliyete geçer. 1913 yılında ise Tsago Nuri tarafından Nalçık'ta bir Lise ve Öğretmen Okulu açılır.

Görüldüğü gibi toplumda bir aydın gücüne ihtiyaç hissedilmiş, çalışmalar kendi dilinde öğrenim gören, tarihini, toplum yapısını bilen aydın yetiştirmeye yöneltilmiştir. Ayrıca bu aydın gücün K. Kafkasya'da yetiştirilmeye çalışılmasıyla da uygun koşullarda Anayurda dönen idealinin tohumları atılmıştır.

Dernek 1911 yılında, çalışmalarını halka duyurmak amacıyla Çerkesçe «yolgösteren» anlamına gelen ĞUAZE adlı bir gazete yayınlar. Gazete Anayurttan çeşitli haberler vererek kopuk olan ilişkileri yeniden düzenlemeye çalışır.

1. Dünya Savaşı patlayınca gazete kapanır. Türkiye'nin doğu bölgesinde oluşturulan Kafkas Cephesine, birçok asker, subay Kafkasya'nın özgürlüğüne kavuşması amacıyla katılırlar. Sonuçta bir yığın insanın küçük politik çıkarların aleti olarak toprak olmasına neden olur bu cephe.

1915 sonlarında bir heyet Avrupa hükümetleri katında, Kafkasya'da bir devlet kurulması isteğine destek bulmak amacıyla Avrupa'ya gönderilir. Ve siyesi amaçlı olan «Şimalî Kafkas Cemiyeti» kurulur. Fakat 1. Dünya Savaşında Osmanlının yenik çıkmasıyla, emperyalist devletlerce işgal edilen Anadolu toprağı parça parça taksim edilir ve dernek 1919 da İngilizler tarafından kapatılır.

Bu arada kadınlararası örgütlenmeye gidilir. Ve 1918 de «Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti» kurulur. Kurucuları yine aydın, subay, bürokrat hanımlarıdır. 6 sınıflı bir ilkokul açılır ve «Diyane» adlı bir dergi çıkarılır.

O sırada ülkede büyük gelişmeler olmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu parçalanmış, M. Kemal Paşa başkanlığında ulusal kurtuluş hareketi emperyalist Avrupa devletlerine karşı başlatılmıştır. Padişah yanlısı, işbirlikçi bir kısım Türk, Kürt, Çerkes ileri gelenleri M. Kemal Paşa'ya karşı gelmiş iseler d eçoğunlukla anti-emperyalist savaşta yerini almış, kanlarının son damlasına kadar çarpışmışlardır.

«Azınlıkların hak müsavvı kabul ve siyasi hakimiyetle ictimai muvazeneyi bozacak esaslar reddelilir» (3) kararı ile başlatılan Ulusal Kurtuluş Hareketi Osmanlı İmparatorluğundaki ulusları «İslam Birliği»nin ötesinde birleştirmiş ve savaş ortaklaşa kazanılmıştır. 24 Nisan 1920 tarihinde T.B.M.M.'nde Mustafa Kemal Paşa şu sözleri söylüyordu. «Baylar bütün bu sınır askerce düşünülerek çizilmiş bir sınır değildir. Ulusal bir sınırdır. Bu ulusal bir sınır diye saptanmıştır. Bu sınırlar içinde sanılmasın ki,, yalnız bir tek cins insan vardır. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş müslüman topluluklar vardır.» (4) «Meclis-i âlimizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Çerkes değildir, Lâz değildir, fakat hepsinden mürekkep anasır-ı islâmiyedir. Samimi bir mecmuadır. Binaenaleyh muhafaza ve müdafaası ile iştigal ettiğimiz Millet bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muh-telif anasır-ı isâmiyeden mürekkeptir. Bu mecmuayı teşkil eden herbir islâm unsur bizim kardeşimizdir. Bunlar karşılıklı olarak birbirinin ırkî özelliklerine, hukuklarına riayet ederek ve karşılıklı saygı duyarak yaşayacaklardır.» (5)

Görüldüğü gibi misak-ı millî sınırları içerisinde çeşitli ulusların yaşadığı ve bunların ırkî özelliklerine, hukuklarına saygı duyulması gerektiği ve bunları bağliyan bağın islâm dini olduğu kabul edilmiştir.

M. Kemal Paşa tarafından bu ülke içinde yaşayan tüm ulusların ulusal özelliklerine saygı duyulması gerektiği ileri sürülmesine rağmen 10 Aralık 1922 de «Çerkes Teavün Cemiyeti» ile «Çerkes Kadınları Cemiyeti, Çerkes Özel Örnek Okulu» kapatılır. Okul Müdiresi Seza hanım tutuklanır. 1923 de Gönen'in Mürüvvetler köyü halkı, Manyas ve Gönen'in 14 Çerkes köyü halkı hayvan ve yük vagonlarıyla Güney - Doğu Anadolu'ya sürülür. Çerkesçe konuşmak yasaklanır, konuşanlar cezalandırılır. Askerî okullarda okuyan Çerkes çocukları okullardan çıkarılır, «vatandaş Türkçe konuş» sloganı bu devrin bir simgesidir.

İrkçi baskıların yoğunlaştığı bu dönemlerde 24 Temmuz 1923 yılında, Lozan konferansında İngiliz Dış İşleri Bakanı Lord Curzon ile Türk Delegesi İ. İnönü arasında Türkiye'de azınlıklar konusunda sert tartışmalar olur. Çerkeslerin de azınlık haklarından yararlanması gerektiği ileri sürülür ve bu teklif «Çerkesler öz kardeşlerimizdir. Onları hristiyan ve Museviler gibi ayrı göremeyiz.» denilerek reddedilir. 1934 yılında çıkarılan soyadı kanunu ile de Çerkesler kendi öz soyadlarını bırakmak zorunda kalırlar. Bu ve bunlara benzer ırkçı baskılar Çerkes yaşlılarının zihinlerinden halâ silinmemiştir. Tek Parti ve onun şefine karşı duyulan nefretin temelinde bu tip ırkçı baskılar yatmaktadır.

İşin ilginç yanı ulusal kurtuluş savaşı Anadolu'daki ulusların işbirliği ile kazanılmış fakat bir tek ulusun egemenliği sürdürülmüştür. Ayrıca 1944 yılında Devlet Başkanı «Milliyetçiyiz ama ırkçılığa karşıyız.» diyerek o devirdeki Turancılık akımına karşı çıkmaktaydı.

Turancılık gayesi güden bir cemiyet kapatılırken sorumluları mahkemeye veriliyordu. (6)

1950 yılında yapılan seçimlerle çok partili döneme girilmiş halk baskı ve terörden kurtuluş yolu olarak muhalefeti iktidara getirmekte bulmuştur. Bu arada dış politikada önemli gelişmeler olmaktadır. Türkiye Nato Paketine girmiştir. Nato ve Varşova Paketi aarsında amansız bir paylaşım savaşı vardır. Kuzeyde Rusya yeni bir rejimin temellerini atmış, K. Kafkasya'da yeni cumhuriyetler kurulmuştu. Türkiye'de bir antikomünist propaganda alabildiğine hızlandırılmış. Esir milletler haftası adı altında çeşitli siyasî, kültürel çalışmalara başlatılmış ve içinde bulunulan blokların çıkarları doğrultusunda şart-

landırılan kuşaklar için Sovyet Rusya bir öcü gibi gösterilmiştir. Çerkeslerde bu çalışmalardan geri bırakılmamış o dönemde İstanbul'da yayınlanan dergi tarihi yanılgılarla doldurulmuştur. Özellikle Anavatan K. Kafkasya genç kuşakların zihninde doğa güzellikleri ve insanların kahramanlıklarıyla bırakılmış, somut ve çağının gereklerine uygun bir siyasal çizgi gösterilmemiştir.

1960 ve sonrasında yapılan çalışmalar yine dernek kurmak ve kültürel dergi çıkarmak üzerinde yoğunlaştırılmış. Dernekler büyük şehirlerde bir toplanma ve eğlenme ve tanışma yeri olmuş sorunlar daha açık şekilde tartışılmıştır. Bu dönemde çıkarılan kültürel dergide önemli aşamalar göze çarpmaktadır. Yeni bir kadro oluşmuştur. K. Kafkasya ile ilişkiler yoğunlaştırılmış ve Çerkesce okuma yazmanın gerekleri üzerinde durulmuştur. Siyasal amaçlı «KAMÇI» gazetesi çağın gereklerine uygun bir ideoloji oluşturmaya çalışmışsa da 12 Mart ara rejiminde yayınına ara vermiştir. Bu arada yurdun çeşitli yörelerinde dernek kurma çalışmaları yoğunlaştırılmış, çeşitli folklor geceleri düzenlenmiştir. Kadroların yetersiz oluşu nedeni ile bugün bir çok dernek kapatılmış veya amaçsız bir şekilde ayakta durmaktadır.

S O N U Ç

«Tecrübe insanların hatalarına taktıkları isimdir» der, O.WILD. Bizim de tarihi bir kesit içerisindeki örgütlenme ve kültürel çalışmaları, yaşanan siyasal olaylarla ilişik bir şekilde ele alıp yaptığımız özetlemeden çıkarcığımız yığınla tecrübe vardır.

1 — Çerkesler muhacerette sorumluluğunu üstlencekleri hiç bir siyasal çalışmaya katılmamışlardır. Sürekli kendilerini direkt ilgilendirmiyen siyasal olayların içerisinde kendilerini bulmuşlar. Suçlanmış veya onurlandırılmışlardır.

2 — Yapılan örgütlenme ve yayın çalışmaları kentlerde bir kısım aydınların tekelinde kalmış, hiç bir zaman geniş halk kitlesiyle diyaloga girilmemiştir.

3 — Çalışmalar ülkenin politik ortamına göre yön almış veya yön değiştirmiştir.

(Devamı 33. Sayfada)

HİKAYE

hedefte birleşen yollar

yabğeko a.

Beslan, her Üniversiteye giden talebe gibi, Türkiye'deki çeşitli fikir akımlarından birinde yerini almış bir çocuktur. Fikri benimsemekle kalmamış örgütünün her eylemine iştirak ederek vurucu-kırıcı bir insan olmuştur. Tek taraflı şartlandırıldığından görüşlerinin dışında hiçbir fikri kabul etmezdi. Diğer partilerin kanaatlerinin karşısına en sert tepki ile çıkar partisinin politikasını - dinleyici bulursa - uzun uzun anlatmaktan zevk alırdı.

Her tatilde memleketine geldiğinde mutlaka teyzesinin kızına da uğrardı. Böyle bir ziyaretinde konuyu her seferinde olduğu gibi politikaya getirmek istedi. Dakhenef, onun huyunu iyi bildiği için;

— Bırak allahaşkına politikayı. Önce mektebini bitir. Bak komandoluğa başladığından beri iki senede bir sınıf geçmeye başladın.

— Annemin yeğeni olduğun nasıl da belli. Hemen başlıyorsunuz nasihat vermeye. Biz ülkücüler olmasak ne olur memleketin hali?

— Belgelenir meslek sahibi olamazsan arkasına düşüklerin kaçınıcı sınıf iş buluverir sana? Yoksa ömür boyu fedailik mi yapacaksın?

Münakaşa kapının vurulmasıyla kesildi. Dakhenef kapıyı açınca amcasının oğlu Beçhan ile karşılaştı. Onu görür görmez hayretini gizleyemedi. Endişeli bir sesle;

— Hayırdır inşallah, ne oldu gözüne?

Sol gözü kütük gibi şişti. Kaşının üstünde de sıyrık vardı.

— Kurtlarla boğuştuk, diye içeri girdi. Beslan'ı görünce;

— İşte bir kurt da senin evinde, seni de ısırmış olmasın?

İkisinin de birbirini iyi tanıdığını bilen Dakhenef, bir hadise çıkmasını önlemek için hemen içeri girdi ve ortaya konuştu :

— Benim evimde münakaşa istemem. İkinizin fikrini

de beğenmiyorum. Uslu uslu oturun bakalım.

Her ikisi de birbirlerine nefretle baktılar. Dahhenev'in sert ve hırçın sesi yumruklarını sıkmış ikisini de oturtmaya yetmişti. Nasıl bir hadiseye karışıp da gözünün şişirildiğini o anda sormadı. Derslerinden ve hal - hatırdan sonra havayı yumuşatmak maksadıyla;

— Size, Kafkasya'dan gelmiş bir plak var, onu dinleteyim, diye ayağa kalktı. Beçhan sataşarak içini boşaltmak ihtiyacıyla;

— Onu Çerkesler dinler ve ancak onlar şevk alır. Bunların nesine öylesi müzik. Bir de ayrımcılık yapıyor-sun diye mimletir seni.

Akordeonun yükselen sesiyle Dakhenev Beslan'a dönerek;

— Alınma ona. Mağdur olduğun için çatacak yer arıyor.

— Bu evde olmasaydık, hele senden akraba geçmeseydi konuşturur muydum onu öyle, mavi gözlerini Beçhan'a dikti ve ilave etti.

— Eninde sonunda Turan kurtaracak Kafkasya'yı. Yani biz... Ülkücüler...

Beçhan alaylı bir gülüşle baktı. Elini sallayarak havayı dövdü.

— Şu sözlerine güleyim mi, ağlayayım mı?.. Gülüyorum, çünkü olacak şey değil söylediğin. Diyelim ki aldınız orayı da... Şu sanat harikası müziği yapanlara mü-sade eder miydiniz? Her cins milletin hatta yamyamların, tamtamlarını radyo çalışıyor da, bu memlekette oturan iki milyona yakın Çerkes'in hatırı için bir tek müzik dinliyebiliyor muyuz?

— Siz dinletecek misiniz?

— Evet, biz halklara hürriyet vereceğiz.

«Halklara» sözü ile Beslan'ın yüzü buruştu. Hışım la kalıttı.

— Siz komünistler... Siz satılmışlar... Siz Moskova'nın uşakları...

— Sizin gibi sermayenin bekçi köpekleri değiliz ya!..

Biri boşanırken öbürü kuduruyordu. Onları dikkatle izleyen Dakhenev nihayet konuştu :

— Çocuklar size acıyorum. Hem Çerkessiniz, hem de yollarınız ayrı. Nerdeyse birbirinizi yiyeceksiniz. Ayrı kutuplarda, hem de en öndesiniz. Çok güzel kullanıyorlar sizi ve size benzer nice Çerkes gencini. Aynen

Ethem'le Anzavur gibi... Anzavur «Bizi sultan getirdi bu raya, onu tutalım» diye topladı Çerkesleri başına. Ethem de «bu memleketi ancak Ankara kurtarır» diye asker vermeyen Çerkes köylerini yaktı yıktı ve önderlerini de astı. Eskilerden dinledim. İzmit civarında karşılaştıkları zaman, derelerden nerdeyse sırf Çerkes kanı akmış. Hem de Çerkes'i Çerkes'e kırdırarak... Sonunda ne oldu?

Dakhenev kitaplığından küçük bir kitap çıkardı. «Biz ne idik?» isimli, Baki Vandemir'in bir kitabıydı. 12. sayfasını çevirdi:... «Ahmet Anzavur adında Dinsiz Vatansız bir Çerkes'e..» ibaresini, üstüne basa basa okudu. Sonra Beslan'a döndü :

— Anzavur Vatansız mıydı? Vatansızsa neden onca cephede savaş verdi? Dinsiz miydi? Dinsizse neden elinde Kur'an, dilinde Halifenin sözleriyle dolaşıyordu? Sen de onun gibi, sağın en ucunda, başkalarının gayelerine hizmet için vuruşuyorsun. Sana da yarın «Vatansız ve dinsiz bir Çerkes olan Beslan» diyecekleri ne malum?

Beçan sükûnetle;

—Anzavur'u tasvip ediyor musun? dedi.

— Hayır. Fakat, onun için kullanılan, milletimizle ilgili tasviri kabul edemem.

Dakhenev'in Beçan'a dikilen gözleri aniden alevlendi.

— Çerkes Ethem de senin gibi ilerici değil miydi? Sonra ne oldu?

Bu konu ne zaman açılrsa, benliğini saran bir eziklik ve hırsla :

— Hizmet görürken, «vatanın ve milletin kurtarıcısı» diye mecliste ayakta alkışlanıyordu. Sonradan yarıdılışının özellikleri, günün şartları ve çeşitli entrikalar karşısında düştüğü hata yüzünden, isminin başına milletin ismi getirildi ve hain olarak tarih kitaplarına geçti. Hepimiz, tüm çocuklarımız tarih derslerinde onların bahsi geçerken, alınmadan, üzülmeyen o dersi geçirebiliyor muyuz? Ya teneffüste etrafımızda toplanan çocukların imalı sözleri!..

Dakhenev, önündeki çocuklar daha doğmadan o acı günleri içinde hissetmiş olmanın üzüntüsüyle nutkuna biraz daha devam etti :

— Orada siz Çerkesler böylesiniz sözünü hak ediyorsak neden başarı ve insanlık örneği Yaşar Doğu'lar,

Rauf Orbay'lar ve diğerlerinin başına Çerkes kelimesi ekleniyor?

Birisi solun, diğeri sağın en ucunda yer alıp başkalarının gayesine hizmet eden yeğenlerini bu birkaç cümle kendi durumlarını düşünmeye yöneltmek için yetmişti. Uzun bir sessizlik oldu. Üçü de düşünceliydi. İlk konuşan Beçhan oldu :

— Ben halkım için, halkımın kendi diliyle okuyup yazması için solda yer aldım. Onun için gözüm patlasa da, canım çıksa da çarpışacağım.

— Bakın çocuklar, lütfen mantıklı düşünün. Türkiye'de dağılmış bunca Çerkes'i bir araya toplamak kabil mi? Birkaç bölgede toplayım desen de hangi imkânla okutacaksınız? Hem sonra bir burda değiliz ki... Ürdün'de Suriye'de, İsrail'de, Mısır'da, Yugoslavya'da daha pek çok ülkelerde dağılmışız. Bunca ülkede halklara hürriyet dediğin şeyi yapsak bile, orda burda, parça parça millet mi olur? Karışmayı ve çoğunluğun içerisinde erimeyi durdurabilecek misin? Sonra ne lüzum var bu ülkeleri karşımıza alalım? Başetmek de imkânsız. Bize zararlı olanın arkasında koşarsak, yine bizi kendi gayeleri için kullananlara hizmet etmiş oluruz.

Beslan daldığı düşünce alemini içerisinde kendi de farkında olmadan «doğru» dedi. Beçhan, «işine geldiği için tasdik ediyor» dediyse de bereket öbürü bunu duymamıştı. Sonra da Libya'dan Amerika'ya kadar Çerkeslerin yayılmış olduğu bunca ülkede kafasındaki sol devrimin gerçekleşmesinin mümkün olup olamayacağının hesabına daldı.

Dakhnef onları kendi haline bırakıp mutfağa girdi. Kahve tepsisi ile döndüğünde onları bıraktığı gibi düşünceli buldu.

— Nasıl, sen halâ Turan'ı, sen de dünya ihtilalini mi düşünüyorsun diye takıldı.

Beçhan şişirilen gözüne elini götürdü. Onu avucunun içine aldı. Üç gün evvel Ankara'da sağdan soldan başına inen yumrukları hatırladı. O anın psikolojisi ve kızgınlığıyla karşı örgütün bir adamını hırpalamak ihtiyacını duydu.

— Kalk aynaya bak. Gözlerin mavi, sarışsın da... Hiç arkasında gittiğin adama benziyor musun? Sana ilk bakışta - Bu Çerkes - derler. Ablamın dediği gibi, muvaffak olursanız, kafatası ölçmeye başlarsa, içlerin-

den ilk atacakları sen olacaksın.

Beslan hafif bir tebessümle Dakhenef'e baktı ve Çerkesçe ilave etti :

— İyi dayak atmışlar. Hırsını alacak adam arıyor. Bizimkiler öyle düşünmüyorlar. Hepimizi aynı kökten gelmiş kabul ediyorlar.

Beçhan başını «hayır» manasına salladı. Sözlerine basa basa :

— Bak, konuştuğun dile bir bak. Hiçbir benzerliği var mı? Geçen sene Goşenay'ın düğününde sen değil misin «aman yabancı almayalım içimize» diye direten? O nedendi? Geleneğin de farklı... Çünkü... Düğünde onlarla uyuşamıyordun. Sevdiğin oyun, zevkle dinlediğin müzik, iftihar ettiğin örf ve adetin onlara yabancı idi.

Dakhenef yeni bir şey bulmuş gibi silkindi, mütebessim bir çehre ile :

— Bir de Arabistan'dakileri düşünün. Aşırı din düşkünlerimiz Çerkeslerin, Arapların Kureyş kabilesinden adı Serakis veya Cerakis olan bir kabile reisinin, dördüncü oğlundan türediğimizi iddia ediyorlar. Hem bunu Evliya Çelebi'nin efsanelerle karışık muhayyilesinin yarattığı seyahatnamesi de böyle nakleder.

Beslan aniden doğruldu. Karmakarışık kafasını kaşındı.

— Araplarla kökümüz bir olamaz. Suriye'de önceleleri bizimkileri iyi mevkilere getirmiyor, asker yapmıyorlardı. Şimdi İsrail belası başlarında olduğundan Çerkesleri hatırladılar ve asker yaptılar. Sırf savaşçılığımızdan, İsrail savaşlarına sürmek için...

Beçhan parlayan gözlerini rakibinin üzerine dikti. Fikirlerini tam kabul ettirebileceği bir ortamın geldiği kanaatiyle;

— Vaktiyle burda olmadı mı onlar? Balıkesir ve Biga'dan Van'a bir kısmımız sürülürken, askeri mektepteki çocuklarımız okullarından atılmamışlar mıydı? ayağa kalktı, Beslan'a biraz daha yaklaşarak; - Birleşelim, asgari müştereklerde birleşelim. Hem de hemen...

Yüzünü ani bir buruşukluk kapladı. Yaptığı tekliften pişmanlık duymuş bir eda ile;

— Hayır hayır. Size güvenilmez. İşin ucunda Çerkeslik de olsa faşistlerle bir araya gelinmez.

— Aman allahım, ne kadar birbirinizden kopmuşsunuz. Milletimiz dünyanın dört tarafında, bulunduğu top-

lum içerisinde süratle eriyip giderken, siz hala bir ideal etrafında birleşemiyorsunuz. Biriniz solda kendisinin de göremeyeceği devrimin peşinde... Çerkeslerin benliklerini o zamana kadar muhafaza edebileceklerini mi düşünüyorsun? Öbürü ise başkalarının ülküsüne cansiperane hizmet ediyor. Yeter artık. Örgütleriniz kendi işlerini görebilecek kadar çoklar... Biz lütfen kendi problemlerimize dönelim.

İki delikanlı birbirlerine uzun uzun baktılar. Artık bakışlarında ilk düşmanlık izleri yoktu. Beslan acı bir tebessümle konuştu.

— Sahipsiz bir milletiz. Yetişen değerlerimiz de, muhaceret boyunca kendi milletlerinin problemlerine hiç eğilmemişler. Yol gösterenimiz bile yok. Üstelik lidersiziz. Söyle? Sen bari söyle, ne yapalım?

— Topraktır tohumu can veren. Dünyanın dört bir tarafında Çerkesler ancak ve ancak dönüşte bulurlar kurtulmayı, neşvü nemayı... Muhaceretteki tüm Çerkeslerin asgari birleşecekleri müşterek hedef o olmalı.

Her ikisinin de alt üst olmuş düşünceleri, bakışlarından anlaşılıyordu. Gerçek, bütün heybetiyle karşılına dikilmişti. Öyle ya, Suriye'deki Arap, İsrail'deki Yahudi, Yugoslavya'daki Yugoslavim diye, burdakiler gibi, kökenlerini, içlerinde bulundukları topluma dayamaya çalışarak, kanarak yaşamıyorlar mı?

Kendisini toparlayan Beçhan, bir an samimi olup olmadığını anlamak için karşısındaki kadını süzdü.

— Demek sen de «giderim» diyorsun öyle mi? Evin var, araban var. Kocanın da senin de yüksek dereceden emekliye ayrılma durumun varken...

— Belki var olmak için, hiç sevmediğim bir rejim altında yaşayabilirim. Ama, Türkiye'ye bir zararı olmasın bu işin.

Dakhenev, Beçhan'a sözü bırakmadan cevap verdi.

— Tüm dedelerimiz, babalarımız yaşadıkları ve vatan bildikleri ülkeler için kan verdiler. Bugün gerekirse hepimiz yaşadığımız topraklar için canımızı seve seve veririz. Ve halen de Suriye'de, Üdrün'de ve Mısır'daki Çerkesler ülkelerinin en halis evlatları gibi cephede en öndeler. Çerkes'in nankörü görülmemiştir. Doğduk, büyüdü, okuduk. Nasıl olur da Türkiye'ye zararımız olabilir? Biz sadece kendi varlığımızı sürdürebilmek, tarih sayfalarından silinmemek için dönelim ve toplanalım diyoruz.

Bundan daha masum bir istek olabilir mi?

Beçhan da Beslan'a ağır ağır döndü. Sevgiyle onu süzdü. Artık sesinde karşısındakini kırmaktan çekinen bir eda vardı.

— Biz, bu millet, bunca akrabasını malını mülkünü bırakıp gidemez diye solu benimsemiştik. Öyle de olsa yine biliyoruz ki, dünya ihtilali olup bize her türlü hakkı da verseler, bunca ülkedeki dağınıklığımızla tükenişi önleyemeyiz. Keşke gidebilsek, bizi kabul etseler. Öyle bir durumda Türkiye'ye iyilik bile etmiş oluruz. Bu hızlı nüfus artışında boş bırakacağımız yerler, topraksızlara verilir. Sonra, bir yığın işsiz ise, bizimkilerin boşaltacağı yerlere yerleşirler.

Dakhenev her ikisinin de yumuşadığını, bir yolda birleştiklerini görerek memnun bir çehre ile;

—Bir düşünün, Kafkasya'da Çerkeslerin toplandığını... Bir yığın evliliklerle akraba edindikleri dostluklarının olduğu insanlar Türkiye'nin şarkında toplanacaklar. Güvenliği yönünden olsun, gidecekleri yerde kamu oyu oluşturmaları bakımından olsun, hissi ve dini beraberliği olan dost bir halkın Türkiye'ye faydasından başka zararı dokunabilir mi?

Beslan içindeki kaygıları atmış olarak :

— O halde izlenecek yolu tesbit edelim, dedi.

Dakhenev alnında biriken ter damlacıklarını sildi.

— Gösterdiğim hedefin izlenecek yollarını, milletin siz genç evlatlarının bulacağından eminim.

Beçhan heyecanla iki avucunu birden açıp;

— Milletimin varlığını devam ettirebilmek için, muhacerette bulundukları her yerden, Anavatana son yolculuğu yapacaklarını görebilecek miyim? dedi.

Beslan, o hisli çocuk, ayağa kalktı, kafasını yukarıya doğru kaldırdı. Tanrıya kalbinin bütün temizliğiyle dua etti.

— Yarab! O günleri geciktirme. Milletimin kalbine, Vatan ve millet olma aşkını ver.

Dakhenev ağlıyordu. Yeğenlerinin şahsında onbinlerce Çerkes evladını görür gibi oldu. İstikbalin umudu bu gençlerdi. - Ancak gençlik başarır bu işi - diye söylendi. Buğulu gözlerinde, aynı hedefte, kan ve ter içerisinde ilerleyen yüzbinlerin arasında, kendi yavrularını da görür gibi oldu...

neler ettiler
benim hakkıma
uzunyayla'da ...

hatko guşan

Uzunyayla kurağında soğuşa ve yokluşa gömdüler.. Uzunyayla çölünde, sıcakta susuz bıraktılar.. Benim Halkımı... Ve özgürlüğü verdiler benim halkıma.. Yoksulluk özgürlüğünü... Yokluk ve yok olma özgürlüğünü...

Benim halkım var diye; yol, okul, su, elektrik ve fabrika gitmedi uzunyayla'ya... Yoksulluğa tutsak bıraktılar benim halkımı...

Birkaç baş hayvan, toprak ve ekmek.. Uzunyayla'da halkımın dünyasını bu küçük üçlü içine sığdırdılar. Hayvanları doyacak mı, toprağı ıslanacak mı, başakları dolgunlaşacak mı... Yıl boyu sadece bunları düşünür benim halkım. Benim Uzunyayla'lı halkım... Özünü, töresini, kültürünü sürdürmek için gerekli olan çabayı; doğal, basit fakat zorlu ve amansız kılınan dertlerinin peşine takmak zorundadır.. Ekmeğinin ve toprağının...

Uzunyayla toprağı sadece alın teriyle sulanır. Gökler çok defa sessiz durur. Ve doymaz toprak.. Doyurmaz. Yıllar, dertleri katlıyarak sürüp gider.

Zor yaşam, Uzunyayla'lı halkımda kurtuluş için kaçmak gerektiğı fikrini doğur. Şehre doğru.. Bir özlem başlar. Ve gençler kapital çarkının dişlilerinde ararlar kurtuluşu.. Bir gidiş başlar... Babalar ve analar, sıcakta ve soğukta kavrulmasın diye evlatları bu gidişe dur diyemezler.. Kolaylaştırırlar. Daha küçük dünyalara, çok daha zor yaşamlara doğru bir gidiş olduğunu bilmeden.

... Ve ...

Güneyden uzanan ispiro ve para kokulu eller.. Koparır Uzunyayla çölünde açan çiçeklerimizi... Seteney'lerimizi...

Şehir ve ekmek... Yoksulluktan yok oluşa gidiştir bu... Muhacerette...

Bu bir cinayettir.

kısa hikaye

DAHA ONDÖRDÜNDEYDİ

yenemiko m.

Gözleri göz çukuruna kaçmış ak sakallı ihtiyar adam, senelerdir evin bir köşesinde, yer yatağında yatan karısına göz uçlarıyla baktıktan sonra, bu işin olmayacağını söylüyordu konuklarına...

Konuklar ta Kilis'ten kalkıp «Allahın izni, Peygamber'in kavliyle» diye başlamışlardı söze, «acı kahvelerini» içtikten sonra, biricik varlıkları olan kızlarını istemek için... Gerçi kıza da «kız» denemezdi henüz, ondördünün baharındaydı. İnce ve uzun boyluydu, saçları beline kadar geliyordu. Hafif kıazmış yanakları, bal rengindeki güzel gözleri, uysal görünümü ayrı bir güzellik veriyordu ona. Üzerinde güzel giysileri yoktu ama, filizlenen incecik bir dal kadar alımlıydı. Babasının ağzından çıkacak olan sözler ya onu sevindirecek veya üzüntüye boğacaktı. Kapının arkasında bacakları titreyerek kendisi için verilen kararı dinlerken küçücük kalbi duracak gibiydi. Nasıl yaşayabilirdi «dilini, örfünü» bilmediği insanlar arasında!.. Hem Adıge kızları için ondört yaş, en çok eğlendikleri, anne ve babalarına en çok nazlandıkları bir yaşı. O yaşın güzelliklerini tadamayan bir Adıge kızı geleceğin güzel günlerini sağlam temellere oturtamazdı. Çünkü kız bir yönden de Adıge'lerin Üniversitesi sayılabilecek zekhes'lerde gördüğü, anlaştığı, beğendiği bir erkekle evlenirdi. Evlenmeye karar veren kız ve erkekler birbirlerini iyi tanıdıkları için gelecekte bir anlaşmazlık söz konusu olamazdı. «Bir de «verdim» deseydi babam, ne yapardım o zaman?» dedi içinden. Diken olmuştu saçları. Hani az da değildi altmışbin lira başlık parası, yoksul bir aile için, yoksul bir ailenin kızı için. Hem onu istemeye gelen altmışlık karı cebinden beşyüzlükleri demet demet çıkarıp saymaya başlamıştı babasının gözleri önünde. Paraları ak sakallı ihtiyarın önüne fırlatıp «bitirelim bu alış-verişi» der gibi gözlerinin içine bakmıştı. İhtiyar da yanan bir kor parçasını tutuyormuş gibi önüne düşen paraları kapıp atmıştı kadının kucagina. Ağır ağır :

— Örf değildir bizde, konuğun evden kovulması... Ama satılık kızımız yok bizim. Haydi, defolun!.. demişti.

Yoksuldu aile tüm kırsal kesimlerde yaşayanlar gibi, iki ağabeyi almanya'ya gitmişlerdi, «hiç olmazsa kendilerini kurtarmak» için. Özlemlerle bilenmiş, aza kanaat etmeyi bilen ihtiyar geçinip gidiyordu, az da olsa oğullarının gönderdiği parayla. Yalvarmıştı oğullarına izine geldikleri zaman; «Götürün şu kızı da oralara, olmazsa verin bir Adıge'ye. Yalvararak kız verilmez kimseye ama siz yalvarın gerekirse, bir kez olsun, zengin-fakir demeyin, çoban olsa da bir adıge bulun». Yılların verdiği deneylerle biliyordu o, başına gelebilecek olanları. «Gözlerinde hayır yoktu» kızını istemeye gelen kadının. İki oğluna birer Adıge kızı almıştı, babalarına bolca para vererek, «Ücreti biraz arttırdığı zaman» bu kızı da gelini oluvermiş sayıyordu. İkinci kez gelmişti kovulduğuna bakmadan, altmışbin lirayla. «Azımsamışlardır» diyerek üçüncü kez «seksenbin» demişti. «Bu gelişlerinde bir fırtına koparacağına benzer» diyordu ihtiyar adam. Ağırılığınca altın verseler de kızının, «olur» demeyecekti. Satılık kızı yoktu.

Sonbahardı. Kar bastırmadan, harç görmeye gitmişlerdi kırk evlik küçük köyün tüm erkekleri, kasabalarının pazarına. Sonbahar güneşinin tatlı sıcaklığına bırakmışlardı köyün kadınları kendilerini kuytu yerlerde. Dört silahlı beliriverdi ansızın, kızın evinin etrafında. Gözleri kararmış silahlılar daldılar kızın evine. Kızcağız ömründe görmediği, eli silahlı adamları görünce sımsıkı sarıldı köşede yatan yatalak anasına çığlık atarak. Kızı anasından koparabilmek için silahlılar bir anasını, bir kızını dipçikliyorlardı. Kendi acısını unutup anasını korumaya çalışan kız var gücüyle bağırıyordu. Çığlığa yetişen birkaç ihtiyarı da birer dipçikle bayıltmışlar veya korkutmuşlardı. Saçlarından tuttıkları kızcağızı sürükleyerek götürmüşlerdi.

Hangi insanlık, hangi vicdan istiyordu bir kızı evinden zorla kaçırmayı?.. Görmemişlerdi Adıge'ler böyle bir şey, göçmen olarak yadellere düşmeden önceleri... Gerçi Adıge'lerde kız kaçırmak öftendi, ama...

nihat bidanuk karkasya

gezi sini anlatiyor

Yamçı - Anayurt Karkasya'da bugün anadilimizle hangi okullarda, ne ölçüde eğitim yapılmaktadır, anlatabilir misiniz?

Bidanıkue N. - Anlatmaya çalışayım. Benim gördüğüm kadarıyla Karkasya'da gerek Kabardey - balkar M.S.S. Cumhuriyeti'nde, gerek Adıgey Özerk Bölgesi'nde ve gerekse Karaçay - Çerkessk Özerk Bölgesinde ve hatta bunların dışındaki kimi yerleşim merkezlerinde tek kalmış Adıge köylerinde bile ilköğretim Adıgece başlıyor. Dahası; Rus, Balkar, Karaçay v.s. gibi başka halkların yoğun olduğu bir yerde, örneğin bir köyde, ilkokul çağında belli sayıda Adıge asıllı öğrenci varsa onlar için bile anadilleriyle eğitim olanağı sağlanmış.

Bu genel açıklamadan sonra bölgeler arasındaki farklı durumlara da değinelim.

Kabardey - Balkar M.S.S. Cumhuriyeti'nde anadil eğitimi ilk dört sınıfta yapılıyor. Eskiden anadil eğitimi bu Cumhuriyet'te sekiz yıl süre ile yapılıyormuş. Sonradan bazı sakıncaları yüzünden ilgili bakanlıklar, kurumlar ve uzmanlarca yürütülen uzun süreli çalışmaların ve tartışmaların sonucunda bugünkü duruma girilmiş. İleri sürülen sakıncaların başında Adıge öğrencilerinin Rusçalarının ötekilerden daha zayıf kalması ve çeşitli üniversite dallarına girmelerinin güçlüğü geliyordu. Sekiz yıl süreyle Adıge'ce okuyan öğrenci, tıp, hukuk, mühendislik, ekonomi, politika gibi branşlara girebilecek düzeyde Rusça öğrenemiyor, dolayısıyla bu branşlara yeteri kadar öğrenci giremiyordu. Oysa bu branşlar da çok gerekiyordu. Sonunda Adıge Dili ve Edebiyatı derslerinin müfredatı genişletildi, haftalık ders saat sayısı artırıldı ve dört yıllık bir program haline getirildi. Bunun olumsuzluğunu savunanlar da yok değildi ama ortaklaşa kabul edilen bir husus, dört yıllık Adıgece eğitiminin yeterli asgari düzey olduğudur sanırım.

Adıgey Özerk Bölgesi'nde ve Karaçay - Çerkessk Özerk bölgesinde durum böyle değil. Eskiden olduğu gibi yine sekiz yıl süreyle anadil eğitimi yapılıyor.

Tabii ilk ve orta öğretimdeki bu anadil eğitiminden sonra bilimsel araştırma enstitülerinde, öğretmen yetiştiren öteki enstitülerde ve Üniversite'nin Adıge Dili ve Edebiyatı bölümlerinde yapılan üst düzeydeki anadil eğitimi ve araştırmaları da var.

Yamçı - Bu eğitim durumunu bir örnekle açıklayabilir miyiz?

Bidanıkue N. - İlkokul çağında bir çocuk düşünelim. Bu çocuk Kabardey - Balkar M.S.S.C. nde 10 yıllık birleştirilmiş ilk ve orta öğretimin ilk dört yılını, Adıgey ve Karaçay - Çerkessk Özerk Bölgelerinde ise ilk sekiz yılını Adıgece olarak okuyacaktır.

10 yıllık bu öğrenimi tamamlayan öğrenci sanat ve meslek okullarına, öğretmen yetiştiren enstitü'lere, Araştırma Ensti'tülerine,

Nalçık Üniversitesi folhlor ekibinden bir grup bir oyun sırasında

Üniversitelere girebilecektir. Bunlar öğretmen yetiştiren enstitülere veya Üniversitenin Adıge Dili ve Edebiyatı bölümlerine girmişse Anadilde yüksek öğrenim görecektir. Öteki branşlara girmişse artık oralarda Adıgece eğitim yoktur.

Yamçı — Ziyaret ettiğiniz herhangi bir okul oldu mu?

Bidanıkue N. — Adıge'deki, Maykop'taki Enstitüyü ziyaret ettim. Böyle enstitülerden Maykop'ta, Çerkessk'te ve Nalçık'ta var. Bunun dışında, çeşitli mesleklerde öğretmen, eleman yetiştiren pek çok enstitü var tabii. Ben Adıge Dil ve Edebiyatı Enstitü'lerinden söz ediyorum. Maykop'ta arkadaşlarla birlikte ziyaret ettik Enstitü'yü.

O gün bir de konferans olduğunu öğrendik. Beni de davet ettiler fakat ben hemen olacağını bilmiyordum. Meğer bizim orada bulunduğumuz saatlerde imiş. Memnuniyetle kabul ettim.

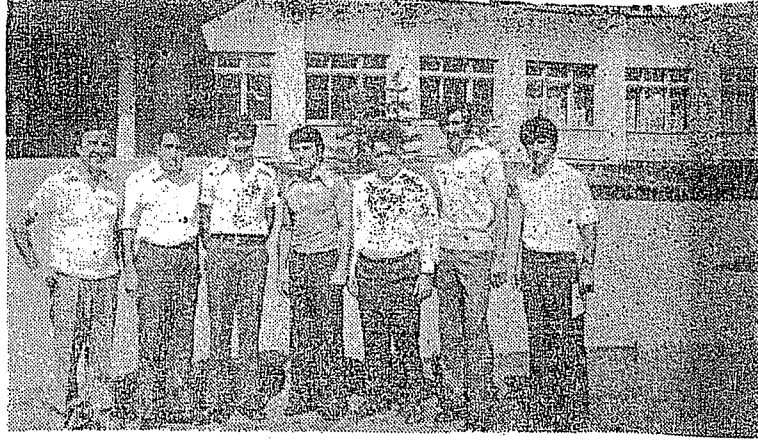
Konuşmacı Doçent Şhalaho Abubeçir idi. Konferans salonuna girmeden önce tanıştırdılar. Birlikte girdik. Salondaki dinleyiciler hep kızlardı. 25-30 kişi kadar oluyordu. Bunlar Enstitü'nün son sınıfında okuyan öğrencilerdi. Adıge Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak mezun olacaklardı.

Konferans başlamadan önce beni dinleyicilere, takdim ettiler. Ancak tanışma çok hararetti, çok uzun sürecekti gibi. Sohbetimizi Konferans sonunda sürdürmek üzere tanışma faslına biraz ara verdik.

Şhalaho Abubeçir konferansa başlarken ben dinleyicilerin arasına girmiştim. Ön sıralarda oturuyordum. Kızlardan biri elini kaldırarak söz istedi ve Türkiye'den gelen bir misafir olarak benim konferans boyunca arkam dönük olarak oturmamın doğru olmayacağını, sohbet etmemizin daha önemli olacağını öne sürdü. Şhalaho da hak verdi ve konferansın sonunda sohbet imkânı bulunabileceğini belirtti ve dinledik.

Konferansın konusu Yehuti'e Sefer idi. Yehuti'e Sefer Adıgey'in ünlü yazarlarından ve ozanlarından biriydi. Onun yaşamı, çalışmaları ve kişiliği üzerinde duruldu.

Konferansın sonunda ben kendimi tanıttım. Gezi izlenimlerinden kısaca söz ettim. Sorularını cevapladım. Çok yararlı bir sohbet oldu. Çok yakın ve içten bir ilgiyle karşılandım.

Nihat Bidanuk Maykop'ta Adıge Öğretmen Okulu önünde bir grup öğretmenle.

Yamçı - Kafkasya'daki şimdiki yaşantıyı törelerimiz bakımından nasıl gördünüz, eskisiyle kıyaslanabilir mi, ne gibi değişiklikler oldu acaba, kısaca anlatabilir misiniz?

Bidanukue N. - Genel olarak örf ve adetlerimizin öteki kültür öğeleriyle birlikte korunduğunu ve uygulanmakta olduğunu memnuniyetle gördüm. İsterseniz bir-iki anımı anlatarak cevaplamış olayım sorunuzu. Sanırım örf ve adetlerimizin korunduğu daha somut olarak görülecektir.

Adıgey'de, Cırakhey köyünde, kaldığım sürece her gün davetten davete gidiyordum ama ben birini anlatayım. Misafir olduğum ailenin en yaşlısı 90 civarında Bidanukue Şereluk... Çocukları, torunları var. Hepbirlikte, kalabalık bir aile halinde yaşıyorlar. Birbirine bitişik kalabalık bir ev topluluğu oluyorlar. Arkada bahçesi, önde avlusu var. Avlunun hemen dış kenarında da yeni yapıldığı anlaşılan evler var. Kapılar avluya açılıyor. Bu yeni evlerde bir oğlu oturuyor. Evlenmiş, iki kız ve bir erkek çocuk babası. Aşağı-yukarı 5-6 yıllık evli olmalı. Ama gelinle kayınpeder hâlâ görüşmüyorlar. Kayınpeder ortak avluda iken gelinin görünmek istemediğini, saklandığını gördüm.

Bir gün Şewcenhab'e'den Hüseyin isimli bir arkadaş beni iki gün sonraki bir akşam için evine davet etmek üzere geldi. Büyük amcam da uygun buldu ve izin verdi. İki gün sonra Hüseyin beni almak üzere geldi. Tam o sırada yine aynı akşam için beni evlerine davet eden Muharrem isminde başka bir arkadaş da gelmişti. Meğer Muharrem de daha önce haber vermiş. Ama büyük amcamı görememiş, hanımına haber bırakmış. O da unutmuş ve amcamı bildirmemiş. Böylece aynı akşam her ikisinin de davetlisi oluyordum. Bu ise mümkün değildi.

Büyükamcam Şereluk durumu anladıktan sonra Muharreme;

— Kusura bakma ama ben senin davet ettiğinden haberdar değildim. Hüseyin'e söz verdim. Sen feragat et. Yarın da var. Yarın gelsin, dedi. Muharrem hiç itiraz etmedi.

— Elbette sizin dediğiniz olacaktır. Biz de misafirimizle biraz daha yakından tanışmak istemiştik. Ama işimizi biraz eksik yapmışız. Zararı yok. Biz de yarını bekleriz, dedi.

Heseyin'le Muharrem peşpeşe avludan çıkıyorlardı. Muharrem önde, evine; Hüseyin de arkada, bizi götürmek üzere arabasını çalıştırmaya gidiyorlardı. Muharrem'i biraz üzgün gibi gören komşu durumu öğrenince;

— Ayıp değil mi, Muharrem'in annesi yaşlı bir kadın Üzülmeyen mi, bana tenezzül etmediler demez mi? diyerek duruma itiraz etti. Hüseyin de ister istemez katıldı ve Muharrem'lere gidilmesinin daha uygun olacağı noktasında anlaştılar. Şereluk gelişmelerden sevinç duyduğunu bildirdi ve kararı onayladı.

Akşam Muharremlerde sofrada iken Şewcenhable'den iki temsilci geldi. Muharrem onları dışarıda karşıladı. Temsilciler Şewcenhable'de kalabalık bir grubun toplanmış olduğunu ve Türkiye'den gelen misafiri beklediklerini, bu akşam ne yapıp yapıp gidilmesinin yararlı olacağını bildirdiler. Muharrem onları cevaplamadan sofrada oturanlara durumu anlattı, gerekli yerlere danışıldı ve Şewcenhable'ye de gidilmesi kararlaştırıldı. Bir süre sohbet ettikten sonra Şewcehable'ye gittik. Heyecanla sevinçle karşıladılar. Toplantılar hep törelerimizin gerektiği şekilde yapılıyordu.

Yamçı - Evlenme törenleri nasıl oluyor acaba, rasladığınız bir düğün oldu mu?

Bidanıkue N. - Ben gençlerin kendi aralarında misafir için yaptıkları eğlence düğünlerinin dışında herhangi bir evlenme düğününde bulunmadım. Ama evlenme törenlerinin nasıl yapıldığını öğrendim. Burada belki pek azımızın gördüğü, ama büyüklerimizden duyduğumuz eski Adıge düğünlerini hatırladım.

Genellikle, önce gençler törelerimize uygun biçimde birbirlerini tanırlar, evlenmek üzere anlaşılır. Sonra bu anlaşma, usulüne uygun olarak büyüklere iletilir. Kız istenir, verilir. Resmi nikâh dediğimiz evlenme akdi imzalanır. Sonra Yefendinin de huzuruyla Adıge Neçrıtık (nikâh töreni) yapılır. Düğünler oldukça kalabalık olur. Otomobilleriyle, kimi köylerde atlarıyla katılanlar olur. Gelin bazı yerlerde otomobille, bazı yerlerde tamamen eskiden olduğu gibi özel olarak hazırlanmış, süslenmiş at arabasıyla getirilir. Bugün artık at arabası günlük hayatta kullanılmamaktadır. Ancak bazı yerlerde sırf gelin arabası olarak kullanılmak üzere bulundurulmaktadır. Çünkü biliyorsunuz Adıge düğününde at arabasına ilişkin törenler, oyunlar, yarışlar, espriler vardır.

Yamçı - Gerek köylerde, gerekse kentlerde pek çok kimsenin davetlerine katıldınız. Sofralarında bulundunuz. Yemek ve sofraya ilişkin örf ve adetlerimiz bakımından neler söyleyebilirsiniz?

Bidanıkue N. - Yemekler pek tabiidir ki yerde yenmiyor. Üç ayaklı yuvarlak Adıge sofrasının yerini bildiğimiz modern masa takımları almış. Gerek köylerde, gerekse kentlerde aynı şeyleri gördüm. Bu masanın etrafındaki oturuş şekli doğal bir kurala, örf ve adetlere uygun oluyor. Büyükten küçüğe doğru bir sıra izleniyor. Misafir de üst taraftaki yerini alıyor. Thamete'nin temenni konuşması (huaho) ile yemeğe başlanıyor. Bu tür yemekler bir hayli uzun sürüyor. Thamete'nin izniyle sofrada oturanlar da gerektiğinde temenni konuşmaları yapıyorlar.

Yamçı - Bu temenni konuşmalarında veya huaho'lerde acaba daha çok neler üzerinde duruyorlar, belirli kurallara, kalıplara uyuyor mu?

Bidanıkue N. - Bu konuşmalarda herhalde belirli kurullar vardır. Ben genel olarak gördüklerimden çıkarabildiğim sonucu anlatmaya çalışayım. Temenni konuşmalarında önce bu yemeğe ve bir araya gelinmesine vesile olan misafire, veya olaya veya amaca yönelik temenni sözleriyle başlanır. Sonra sofrayı hazırlayanlar sofrada hazır bulunanlar, o anda içinde yaşanan köy, kent, ülke, ulus, devlet ve tüm insanlık için olmak üzere gittikçe büyüyen bir çemberin her kademesi için güncel ve tarihsel sorunların çözülmesi daha iyiye daha güzele gidilmesi dilekleri dile getirilir. Bu genel olarak başlangıçta yapılır. Sonra herkes kendi konuşma yeteneğine, bilgisine ve değer yargılarına göre dilek ve temennilerini, duygu ve düşüncelerini ifade eder. Bütün bunlar belirli sözcüklerle değil, tamamen kişilere bağlı olarak değişen sözcüklerle anlatılır. Sözlü kültürümüzün gelişmesinde büyük etkisi olan bu âdet, Kafkasya'da, gerek ifade şekli ve gerekse muhtevası bakımından çağımıza paralel bir gelişme ile korunmakta ve sürdürülmektedir.

Yamçı - Kafkasya'da nüfus cüzdanlarında ve öteki resmi kayıtlarda Adigece soyadları kullanıldığına göre eski sosyal tabakaların etkinliğinden söz edilebilir mi?

Bidanıkue N. - Kesinlikle hayır. Aslında kimse prens ya da köle olarak yaratılmamıştır. Ama tarihin belli dönemlerinde ekonomik yapıya bağlı olarak yalnız bizde değil, hemen her ulusta böyle bir anlayışın hüküm sürdüğü gerçektir. Ama artık o çağlar geride kalmıştır. Bugün bunu düşünmek bile saçmalık olur dünyada.. Kaldı ki Kafkasya'da nasıl düşünülebilir? Kendi toplumsal yaşamına, ulusal değerlerine, tüm insanlığa elden geldiğince katkıda bulunan, saygı görür.

Yamçı — Büyük - küçük ilişkilerinde muhacerette değişik anlayışlar oluyor ve sanırım bu değişik anlayışlar nedeniyle de bir çok anlaşmazlıklar, sürtüşmeler, kavgalıklar doğabiliyor. Bazen saygı doğru olsun olmasın büyüğe mutlak itaat anlamında alınıyor. Kafkasya'da durum nasıl acaba, gençlerin de bir söz hakları oluyor mu?

Bidanıkue N. - Elbette... Gençlerin de söz hakları vardır. Gençler de fikirlerini serbesçe söyleyebilirler. Ya Thamate'ler sorarlar, fikirlerini o zaman açıklarlar, ya da gençler saygı kuralları içinde söz isterler ve düşüncelerini açıklarlar. Bu, neredeyse kuraldır. Ve Thamate; daha önce kendisi bir tutum izlemeyi uygun görmüş olsa bile ,gençlerden biri daha iyi bir tutum önermişse kendi tutumunu gencin önerdiği daha iyi öneriye göre ayarlayabilmektedir. Hatta bundan sevinç duymakta, gurur duymaktadır. Bir çok örneğine şahsen ben de tanık oldum bu durumun... Örneğin bir iş yerini ele alalım. Yüksek öğrenim görmüş, uzmanlaşmış gençlerle, daha az öğrenim görmüş kıdemli yaşlılar birlikte çalışıyorlar. Ve o iş yerinin sorumlusu, müdürü yaşça genç olmasına rağmen orada Thamate'dir. Onun sözü dinlenir ve yapılır. Ama çalışma saatinin dışında yaşça büyük olana daima saygı gösterir, görgüsüne, tecrübesine değer verir. Çok yanlış bir tutuma girecek olsa usulünce uyarır. Thamate de ne olursa olsun grubun görüşlerini almadan, kendiliğinden karar vermez.

Yamçı - Yaşlılarla genç kuşak arasındaki kültür uyumsuzluğu, değerlendirme farklılıkları acaba ne ölçüde vardır ve etkindir?

Bidanıkue N. - Nesillerarasındaki kültürel farklılıklar, değer yargılarındaki ayrılıklar kuşkusuz vardır ve doğaldır. Ancak şu kadarını söyleyebilirim ki, Kafkasya'da gördüğüm kadarıyla bu fark toplum yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek, çatışmalara, uyuşmazlıklara, sürtüşmelere neden olabilecek ölçüde değildir. Kafkasya'da yaşlı ile genç birbirinden kopuk değildir. Töremiz gereği daima birliktedir, daima iç içedir, karşılıklı etkileşim içindedir. Dolayısıyla aralarında büyük farklar doğmamaktadır.

Yamçı - Sonuç olarak bunlardan ve öteki izlenimlerinizden örf ve adetlerimiz açısından nasıl bir genel yargı çıkarabilirsiniz?

Bidanıkue N. - Hemen şunları söyleyebilirim: Kafkasya'da dilimiz, edebiyatımız, sanatımız gibi örf ve adetlerimiz de bilinçli olarak yaşatılmaktadır. Yaşlılar, kendilerinden daha genç olanların bilgilerine ve fikirlerine değer vererek kendi saygınlıklarını korumuşlardır. Büyük küçük arasındaki diyalog, sevgi ve saygı bağı zedelenmediği sürece örf ve adelerimizin, toplum düzenimizin korunabileceğini gösteren pek çok örnek vardır.

Yamçı - Muhaceretteki asimilasyon tehlikesinin orada da hakim kültürün etkisi altında var olduğunu ileri sürenlere raslıyoruz. Bu konuda sizin görüşünüz nedir? Örneğin günlük konuşmalarda konuşma dili alışkanlık olarak hangisi olmaktadır, yabancıyla evlenmeler oluyor mu, köyde, kentte ne gibi farklılıklar göstermektedir?

Bidanıkue N. - Muhacerette tüylerimizi ürperten ve mağalesef gittikçe daha da yakınlaştığını gördüğümüz yok olma, asimilasyon tehlikesini Anayurt Kafkasya'da görmek, düşünmek kesinlikle mümkün değildir. İnanıyorum ki anlattığınız düşüncede olanlar da Kafkasya'yı görme, tanıma imkânı bulurlarsa yanıldıklarını anlayacaklardır. Benim gördüğüm kadarıyla yalnızca Adıgeler için değil, sayıları çok daha az olan başka uluslar için bile asimilasyon tehlikesinden söz edilemez. Ulusu meydana getiren unsurlar yok olmadıkça onları koruma hak ve imkânı var oldukça asimilasyon sözkonusu olamaz. Bir ulus kendi diliyle kendi kültürünü, edebiyatını işleyip geliştirme hak ve imkânına sahipse kendi ülkesinde bir arada yaşıyor ve kendi ülküsünü ve tarihsel yaşamını sürdürüyorsa, bir kader birliği varsa her halde o ulus vardır ve var olacaktır da. Gördüğüm kadarıyla Kafkasya'da bu hak ve imkânlar, yalnız Adıgeler için değil, öteki tüm halklar için de vardır, kullanılmaktadır.

Konuşulan dil konusu da büyük ölçüde bu hakların varlığına ve kullanılabilmesine bağlı ve orantılıdır. Gördüğüm Adıge köylerinde herkes Adıgece konuşmaktadır. Kentlerde bile eğer aralarında başka biri yoksa iki Adıge Adıgece konuşmaktadır. Herkes kendi diline ve edebiyatına durumuna göre ya yazarak, ya okuyarak, ya da konuşarak katkıda bulunmaktadır.

Yabancıyla evlenme hiç olmuyor diyemeyiz. Ama çok az olduğunu söyleyebilirim. Dahası çok az sayıda bile olsa hoş karşılanmamakta, bir bakıma toplumun tepkisiyle karşılaşmaktadır. Çok az sayıdaki bu evlenme de daha ziyade kentlerde görülmektedir. Köylerde ise hiç yok denecek kadar azdır. Ayrıca yabancı ile evlenme, muhacerette olduğu gibi yabancılaşmamızı sağlayan bir fak-

tör değildir Kafkasya'da. Yabancı bir gelinimiz olursa o kendisi Çerkesleşmektedir.

Yamçı - Biraz da yayınlardan sözedebilir miyiz?

Bidanıkue N. - Yayınları yeterince izleyemedim. Ama hatırımda kalanları söyleyebilirim. Kabardey - Balkar M.S.S. Cumhuriyeti'nde Adıgece olarak iki ayda bir yayınlanan, geniş kapsamlı, kültürel, edebi ve siyasal sanat dergisi diyebileceğimiz ünlü OŞHAMAFE dergisi var. Bir de günlük «LENİN GÖĞÜ» gazetesi çıkıyor. Öteki yayınlar bilimsel, edebi, tarihsel yayınlar, şiir ve hikaye kitapları, romanlar, tiyatro eserleri v.b. çok tabii...

Adıgey'de ZEKHOŞNİĞ dergisini hatırlıyorum. Günlük gazete de yayınlanıyor. Çerkessk'te de durum aynı. Yayınlar her gün biraz daha artıyor, biraz daha gelişiyor.

Yamçı — Söz yayınlardan açılmışken bir hususu da sormak isterim. Kafkasya'dan gelen kitaplarda, özellikle şiirlerde Adıgeliği, Adıgeleri öven, yücelten, gerçekten Adıge Milliyetçiliği yapanlar var. Sosyalist bir ülkede, enternasyonal bir anlayışla nasıl bağdaştırılıyor acaba?

Bidanıkue N. — Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı vardır. Aksi halde bir ulus, bütün ulusları ezer, yaşama hakkı tanımaz, faşizm egemen olur. Yasalara ters değildir her ulusun kendini, dilini, kültürünü işleyip geliştirmesi, kendini yüceltmesi... Ama başka ulusları aşağılamak, haklarına saygı göstermemek hoş görülmez. Ulus sevgisi, insan sevgisini yani öteki ulusları da sevmeyi, onlara da saygı duymayı engellemez, hatta teşvik eder.

Yamçı — Kafkasya'da muhaceretteki Adıgeler nasıl tanınıyor acaba?

Bidanıkue N. — Muhaceretteki Adıgeleri tanıma girişimleri daha çok şu son 10-15 yılda hız kazandı. Muhacerette yaşanan ülkelerle ilişki kurma olanakları arttı. Turistik geziler başladı. Edinilen bilgiler ayın organlarıyla duyuruldu. Sanırım bilgi kaynakları bunlar oldu.

Yamçı — Muhaceretteki Adıge'lerin Anayurda dönüş düşüncelerini nasıl karşılıyorlar, bu konuda izlenimleriniz oldu mu?

Bidanıkue N. — Dönüş düşüncesinin, önce gerçekten benimsenmesi, gerçekten benimsendiğinin pratikte, girişimlerle gösterilmesi gerekli. Anayurttaki kardeşlerimizin, dilek ve temennilerden öte, katkıda bulunması, sanırım bundan sonra söz konusu olabilir. Suriye'deki Ürdün'deki kardeşlerimizden. Anayurda dönmek isteyenler, isteklerini sözle değil fiilen gösterenler ve orada yerleşenler oldu. Haten Kafkasya'da yaşıyorlar. Gerek fert olarak, gerekse ailece Suriye ve Ürdün'den göçüp Kafkasya'ya yerleşenlerden birçoklarıyla ben de görüştüm. Durumları çok iyiydi ve son derece memnun idiler. Ayrıca öğrenim için gidenler de var. Öğrenimlerini devlet üstleniyor. Okul bitince isteyen orada kalıyor. Dönmek isteyen de dönüyor.

Muhaceretteki Adıge'lerin Kafkasya'ya gitmeleri halinde nasıl karşılandıklarını, gösterdikleri ilgiyi anlatmak gerekirse ben yine bir örnekle anlatmak isterim. Önceden tanıştığımız, mektupla ilişki kurduğumuz kardeşlerimizin, Wunekoş lerimizin (büyük amca oğulları) içtenliklerini, sıcak ilgilerini, sözle anlatılamayacak derecede

candanı yakınlıklarını bir yana bırakalım. Orada rasgele tanıştıklarımızın tavırlarını görelim.

Bir gün Şocentsuk Ali titayrosuna, Kambotre Latsera (Kambot ile Latse) oyununu seyretmeye gitmiştik. Oyun henüz başlamamıştı, dışarıda bekliyorduk. Bizim gibi bekleyen gruplar da vardı. Arkadaşlarımızdan biri, karşımızda duran 8-10 kişilik gruptaki bir arkadaşlarıyla uzaktan selâmlaştı. Ve Türkiye'den misafiri olduğunu söyledi. Adam hayretle koştu, duygulandı, heyecanlandı, kucakladı beni. Tanıştık, sohbet ettik. İkimiz de Çerkestik. Bunun dışında bir ortak yanımız, arkabalığımız, arkadaşlığımız da yoktu. Tiyatro ancak saat 23.00'de bitecekti. O saatten sonra da herhangi bir eve misafirliğe gitmek doğru olmazdı. Buna rağmen bizi ısrarla evine davet etti. Sonunda evsahibimle ertesi akşam onların bize gelmeleri, bir sonraki akşam da bizim onlara gitmemiz konusunda anlaştılar.

Evlerine gittiğimizde kalabalık bir grup karşıladı bizi, biz de bir gruptuk. Beni, herkes sırayla kucaklıyordu. Anlatılmaz bir havaydı o. Sanki yıllardır ölü mü - sağ mı olduğunu bilmedikleri bir kardeşleriyle aniden karşılaşmışlardı. Sanki bir bayram sevinciydi. Mükellef bir ziyafet verdiler. Yemekteki konuşmalarda herkes Türkiye'den gelen bir kardeşleri olarak beni görmekten duyduğu sevinci, heyecanı dile getirmeye çalışıyordu. Bir ara bizi davet eden arkadaş dışarı çıktı. Kocaman bir BJE (eskiden Çerkeslerin millî içkilerini içmek için kadeh olarak kullandıkları boynuz) ile döndü. BJE çok büyüktü, Nalçık'ta dikkat etmeme rağmen öylesini görememiştik. Çok değerli bir BJE idi, kaldırdı; ulusumuzun 111 yıldır muhacerette yaşayan kesimini anımsadığını, benim şahsımda onları görür gibi olduğunu, dilimizi, törelerimizi millî benliğimizi yitirmeden Anayurda dönüşümüzden duyacağı sevinci, bunun anlamını ve önemini dile getiren bir temenni konuşması yaparak BJE'yi bana uzattı, armağan etti. Biraz sonra yine dışarı çıktı. Bu kez üzerinde Mahksime fiçisinin önünde Mahksime dağıtan bir genç kız portresi işlenmiş bulunan bakırdan bir tablo getirdi. Bu tablonun anlamını, bu anlamın ulusal değerini, genç kızın elindeki BJE'yi bize, muhacerette yaşayan fakat Adıgeliğini unutmamış ulusseverlere sunmakta olduğunu anlatarak onu da hediye etti. Bu hediyelerin manevi değeri ölçülemezdi elbette ama maddî değerleri de oldukça fazlaydı.

Buna benzer çoklarına tanık oldum. Yolda, parkta gezerken, bir yeri görmeye gittiğimizde rasgele tanıştığımız hemen herkes «Türkiye'den gelen misafir» denilince aynı duyarlılığı, aynı sevinci ve ilgiyi gösteriyordu. Kısacası Kafkasya'daki kardeşlerimiz muhacerette yaşayan Çerkeslerin kaybolmadıklarını, Anayurda dönmek istediklerini öğrendiklerinde bundan büyük bir sevinç duymaktadırlar.

Yamçı - Öteki etnik gruplar örneğin Karaçaylar, Balkarlar v.b., dönüş isteğimizi nasıl karşılıyorlar?

Bidanıkue N. — Birkaç yerde öteki etnik gruplardan bazılarının da bulunduğu sohbetlerimiz oldu. Muhaceretteki Adıge'leri, tarihin belli bir döneminde iki emperyalist gücün işbirliğiyle uğradığımız haksızlığı onlar da biliyorlar. Anayurda dönüş isteğimizi doğal bir hakkımız olarak teslim ettiklerini, kardeşçe karşıladıklarını, bir ulusun istemediği bir toprak parçasında yaşamaya zorlanamayacağını dile getirdiklerini sevinçle gördüm. Gerçekten de orada Adıge Ulusunun çoğalması, güçlenmesi hiçbir ulus için zararlı olmayacaktır. Çünkü her

ulus kendi varlığını sürdürme, gelişme hak ve olanaklarına sahiptir.

Yamçı — Din konusu da merak edilen konulardan biridir sanırım. Dinsel yaşantı ile ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

Bidanıkue N. — Kafkasya'daki dini durumdan önce dünyadaki dinî durumu veya Türkiye'deki dinî durumu düşünelim. Türkiye'de de öyledir: Din daha çok yaşlılarımızın tutkusu gibi görünmektedir. Genç kuşakta dinsel hayat zayıftır ve gittikçe de zayıflamaktadır. Beş vakit namazını kılan, orucunu tutan, din gereklerini yerine getiren veyahut da yerine getiremediği için üzüntü duyan kaç gencimiz vardır ki... Kafkasya'daki durum da hemen hemen öyle... Yaşlılar arasında din, güncelliğini ve önemini korurken gençler arasında pek sorun olmuyor. İsteyen inanıyor, inancının gereklerini yerine getirebiliyor, istemeyen de zorlanmıyor, kınanmıyor.

Yalnız bizim burada bildiğimiz gibi büyük camiler, yüksek minareler görmedim. İkinci dünya savaşında taş taş üstünde kalmamış anlatıldığına göre Bu arada camiler de yıkılmış, Yerine yenileri yapılamamış. Namaz kılmak isteyenler evlerde kılıyorlar. Bazı yerlerde cami olarak kullanılan evler veya ev tipinde yapılar da var. Cenaze törenleri çok kalabalık oluyor. Bildiğimiz dini kurallara röre defnediliyor. Devir v.s. gibi başka eklemeler de yapılıyor bu törenlere. Devir meselesini ben de bilmiyorum, Suriye'de böyle bir adet olmadığı gibi müslümanlıkta da yoktur her halde, belki batıl bir itikat olabilir. Buna rağmen orada var ve sanki onsuz olmuyor törenler. Mezar taşları hem arapça, hem Çerkesçe yazılı.

Yamçı — Türkiye din bakımından orada nasıl tanınıyor?

Bidanıkue N. — Eskiden Türkiye, daha doğrusu Osmanlı İmparatorluğu'nda dini hayatın hatırı sayılır bir yeri vardı, böyle biliniyordu. Yaşlılardan haiâ burada yaşayanların hepsinin dindar olduğu, dini bilgilerinin kuvvetli olduğunu sananlar vardı. Ama gelip gitmelerden sonra pek sanıldığı gibi olmadığı anlaşıldı tabii.

Yamçı — Şeyh Şamil hakkındaki tutumları nasıldır, hiç tanıdınız mı, seviyorlar mı?

Bidanıkue N. — Doğruşu Şeyh Şamil'in yiğitliği, cesareti, savaşçılığı takdir ediliyor. Bunun dışında pek sevildiğini sanmıyorum. Hatta daha politik, ileri görüşlü olabilseydi, belki bugün dünyada böyle bolük pörçük olmazdık, diyen ve bu düşünceyle de onu suçlayan, sevmeyenler yok değil.

■ Bu sayıda, Kafkasya gezisindeki izlenimlerinin son bölümünü sunduğumuz arkadaşımız Nihat Bidanıkue, yaşam öyküsünü önemli bulmadığını belirterek anlatmadı. Ama biz kısaca tanıtalım: Nihat Bidanıkue, 1944 yılında Halep'te, Mumbic kasabasında doğdu. İlk ve orta öğrenimini orada tamamladı. Üç yıl kadar Suriye'de çeşitli yerlerde ve işlerde çalıştı. 1968 yılından beri Türkiye'de bulunuyor. Halen İzmir'de Ege Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu İnşaat bölümü 4. sınıfında öğrenimini sürdürüyor. Arapça, Türkçe ve Fransızca bilen arkadaşımız, Nihat Bidanıkue, izlenimlerini anadiliyle, Çerkesçe anlatı. Banta kaydettik. Sonra Türkçe'ye tercüme ederek yayınladık.

KHAŞEN

Çerkesçesi : peneşu sefer

çeviren : khaseyko e.

Çeleş ile Cemal sonbaharda askere alındılar. İkisi de aynı bölüğe düştüler. Daha önce tanışmıyorlardı. Ayrı ayrı köylerdendiler. Tek ortak yanları, ikisinin de isimlerinin baş harflerinin aynı olmasıydı.

Cemal, uzun boyu, kara gözleri, sevimli ve yuvarlakça yüzü ile yakışıklı bir delikanlı. Vücut yapısına bakarsan spor yaptığı belli. Oldukça hareketli ve atak. Sürekli espri yapmaktan hoşlanır. Hiç bıkmadığı konu kızlardan söz etmek. Bütün bir gece boyunca konuşsa bile, yine bıkmaz bu konudan.

Çeleş sarışın ve uzun boylu. Ömründe hiç gülmemiş gibi, -suratı hep bir karış. Çok ağız hareketleri yapar. Espriden de hiç hoşlanmaz. İçinden ne geçiyorsa hemen söyler. Söze başlayınca artık susmaz, istesen de istemesen de hepsini anlatır. Fakat ne kadar konuşsa da kızlardan hiç söz etmez. Kendisi için sanki onlar dünyada yoklar. Nasıl söz etsin kızlardan, onuncu sınıfı bitirinceye dek hiç khaşen'i olmadı ki... Hep okumayı, okulu düşündü.

Şimdi imreniyor Çeleş Khaşen'i olanlara. Her gün mektuplar geliyor Khaşen'lerinden arkadaşlarına. Akşam toplandıkları da herkes Khaşeninden söz ediyor. Yazdıkları mektuplardan, gelen cevaplardan söz ederek zamanlarını geçiriyorlar. Çeleş ne diyeceğini, ne yapacağını bilmeden söylenenleri dinleyip uslu uslu oturuyor. Çoğu kez kitap okuyor.

Nedeni biraz güç. İlk günden beri Cemal Çeleş'le epeyce samimi oldu. Birşeyler soruyor sürekli, bir şeyler anlatmasını istiyor. Bir ara bu khaşen konusu açılınca Çeleş, hiç khaşen'i olmadığını, bu nedenle khaşeni olan arkadaşlarına çok imrendiğini söylemişti.

— Sen ha... Bizden saklıyorsun sen, gece gündüz unutmadığın bir khaşen bırakmış olmalısın köyde. Ben adamın yüzüne bakınca anlarım ne mal olduğunu, bulaş-

tı Cemal Çeleş'e ağacın altında yalnız oturur görünce.

— Keşke öyle birini bırakmış olsam... Fakat bırakmadım. Hiç olmazsa mektup gönderirdi şimdi, durumunu saklamadı Çeleş.

— Ona inanmam işte. Doğrusunu söyle... Saklı-gizli var mı aramızda... Hiç hayatında bir kızla konuşmadın mı yani şimdi sen?... Arkadaşına fark ettirmeden hafif gülümseyerek birşeyler söyletmek istiyordu Cemal.

— İnan Cemal, sana neden söylemeyeyim ki, «seni seviyorum» diyemedim hiç bir kıza, hiçbir kız da bana... Söze başlamışken Çeleş bu konuda ne düşünüyorsa tümünü anlattı Cemal'e...

— Hey gidi zavallı hey.. Sizin köy bize biraz uzak gelir, değilse görürdün sen. Komşu köylerin hemen hepsinde khaşenlerim var. En güzel, en kibirli, en gururlu diye bilinen kıızı hele bir göreyim, bir konuşayım... Fazla üstüne düşmene gerek yok, hemen arkama takılmaya kalkıverir. Şimdiye dek, konuşup da terslendiğim hiç olmadı, epeyce övündü Cemal kendi kendine.

«Amma da atıyor ha..» dedi içinden Çeleş. Cemal'in konuşması hiç hoşuna gitmedi Çeleş'in. Ama durumu farketmedi;

— Vallahi çok iyi bir şey, kızları öylesine yaka bilmek, dedi.

— Çeleş! Köyünüzde güzel kızlar var mı?.. sordu Cemal. İçinden de: «senin çıktığın köyde de pek güzel kız bulunmaz ya!..» diyordu.

— Olmaz olur mu hiç!.. Bir görseydin köyümüzdeki kızları, hepsi biribirinden güzel. Aralarından hangisini khaşen yapacağını seçemezsin.

— Hey gidi zavallım hey, boşuna mı arkadaşız seninle, köyünüzden bir khaşen bulmalısın bana.

— Bir sürü khaşenim var dedin ya, ne yapacaksın o kadarını...

— Fazla mı olur canım, onu da listeye ekleriz. Zaten listede kırkdokuz kişi var, elliye tamamlamak istiyorum. Görüyorsun ki, bir kişi eksik, bütün kızlar kendi khaşeniymiş gibi konuşuyor Cemal.

Çeleş, arkadaşına ne söyleyeceğini düşünerek biraz durakladı, sonra ekledi.

— Peki Cemal, bunun için kırmam seni, elimden geleni yaparım. Mektup yazarsın burdan.

— Adı ne? Çeleş sözü bitirmeden karıştı Çemal.

— Adı mı dedin, adı... - yahu baksana, köyde o kadar güzel kız var ki, hangisi sana en uygundur, düşünüyorum:... Bub, Wuleko'lerden.

— Wuleko Bub! Soyadını hiç duymadım ama adı çok güzel, hoşuma gitti, Bub!.. Çok güzel isim... Bizim oralarda pek yok.

— Onu bir görsen, bir görebilsen!... Örgülü gür saçı omuzdan aşağıya sarkmış, yanakları kıp kırmızı, elma gibi... simsiyah gözleri... görmek gerek görmek... değilse sözle anlatmak mümkün değil. Anlatacak kelime bulamazsın. Köydeki delikanlıların hepsi aşık oldu Bub'a, ama kimseye yüz vermedi.

— Tam öylesini arıyorum ben de.. dedi Çemal. Ben onu bulduğumuz birliğe gelecek kadar ayartırım...

Ertesi akşam mektup hazırlandı. «Hiç görmediğim öve öve bitiremedikleri, görmek özlemiyle tuttuğum Bub!» diye başladı Çemal yazmaya. Çeleş'in söylediklerine dayanarak bu mektubu yazdığını ve cevabını sabırsızlıkla beklediğin de ekledi.

Akşam, Çemal, yazdığı mektubu Çeleş'e verdi. Çeleş de kendi mektubunu ekledi ve ikisini bir zarfa koyarak üzerine adresi yazdı.

«Bir de cevap vermezse gördün gününü, attığın bütün palavralar boşuna» diye geçirdi içinden Çemal ve üzüntülü üzüntülü bekledi bir süre. Fakat Bub geciktirmedi cevabını. Çemal cevabı okuyunca sevindi. Bub şunları yazıyordu :

«Kıymetli selamımı iletirim ve mektubunu aldığımı bildiririm. Nedenini bilmiyorum ama hiç adetim değilken iki kez okudum mektubunu. İkinci okuyuşumda benimle alay etmek isteyen birinin yaramazlığı olsa gerektir dedim. Ama Çeleş'in mektubunu okuyunca ne denli samimi olduğunu anladım. Senin de belirttiğin gibi aşkın ateşiyle yanıp tutuşuyorum dersem yalan olur. Fakat sözlerin beni büyüledi mi desem bilmiyorum, çok etkilendim, benzerini hiç görmedim şimdiye kadar. Mektubunu aldığım günden beri aklımda hep sen varsın, çok değerli bir yığitimi bulma arzusuyla dolu olarak durmadan arıyormuşum gibi bir tedirginlik içindeyim.»

Çemal mektubu Çeleş'e gösterecekti. Bir türlü akşam olmuyordu. Seneler gibiydi o bir kaç saat. Atıştan döner dönmez hemen Çeleş'in yanına koştu.

Ben sana dememiş miydım, ah zavallım, yeterki bir konuşayım, isterse dünyanın en güzel kızı olsun. «Al, oku, köyünüzün pısrık delikanlılarının gönlünü yapamadığı Bub'un gönderdiği mektubu», kendisini sanki gökyüzünün yedinci katında sanarak mektubu Çeleş'e uzattı.

— Vallahi doğru söyledin, çok çabuk etkiledin kızı, dedi Çeleş mektubu okuyunca.

— Bu duruma o kadar şaşma Çeleş, daha şaşırtıcı durumlara tanık edeceğim seni. Aklıma ne geldi biliyor masun, ondan fotoğrafını göndermesini isteyeceğim. Eee... yazıştığım kız güzel mi çirkin mi bilmeden mektup yazıp duracak değilim ya...

— Sana çirkin khaşen yapmayacağımı bilmiyor musun?... arkadaşının sözüne üzülmüş gibi konuştu Çeleş.

— Yooook Çeleş, senin çirkin bir kızı bana münasip görmeyeceğini biliyorum. Ama bilemem ki senin güzel çirkin anlayışını. Bal da çok tatlı fakat hoşlanmayan yi-yemez...

— Anladım, anladım, sözünü kesti Çeleş Çemal'in. İstiyorsan getirtiriz fotoğrafını.

— İstemez olur muyum hiç!.. Çeleş'e karşı öyle söyledi ama, içinden de «sen olmasan da yaparım ben o işi» diye söylendi.

Çemal'in içinden geçirdiğini Çeleş nereden bilsin ki, mektup yazdığını söylediği halde, belki fotoğraf göndermez düşüncesiyle kendisi de Bub'a mektup yazdı.

Biraz abartmalı konuşsa da kızlardan yana şanslı sayılır Çemal. Gelen mektubu eline alınca içinde fotoğraf olduğunu hemen anladı. Fotoğrafın arkasında; «Oş-hamafe Foto» yazılıydı.

Fotoğraftaki kızdan daha güzelini arasan bulamazdın her halde. İri gözlü, incecik kaşları, kıvrıcık sarı saçları... beklememişti bu denli güzel kızdan iki mektup yazmakla fotoğraf geleceğini. İstese de istemese de kalbine bir şeyler doğdu. «Eğer Çeleş'in dediği doğruysa köylerindeki delikanlıların vurulduğu, bir türlü gönlünü edemedikleri kız bu ise bir-iki mektup yazmakla hemen fotoğrafını göndermemeliydi. «koşamayan güzel at» dedikleri gibi olmalı.»

Bub'un yazdığı mektubu okuyunca yukarıdaki düşüncesini değiştirdi Çemal. Bub'un mektubu :

«... Cemal, isteğini yerine getirdiğim için beni yanlış anlama. Fotoğrafını gönder diyen herkese fotoğraf göndermem ben. Kendimi övdüğümü sanma. Beni başkaları yeterince övüyorlar zaten. Bunlar önce de yazmıştım, senin mektubundan sonra.. Bana ne oldu anlamıyorum. Büyülü bir kalemle yazıyorsun mektuplarını sanki. Böylesine mektup hiç almamıştım. Her geçen dakika, her geçen gün kendimi sana daha yakın hissediyorum. Beni çevrenin yapacağı dedi-kodu hapsediyor buraya. Çoğu kere yola düşüp askerlik yaptığın yere gelmeyi düşünüyorum. Uyurken bile rüyamda sen varsın...»

«Şaşılacak ne var bunda, mektubu okuyunca kendi kendine söylendi Cemal. Akıllı bir kız olmalı Bub, anlamıştır yazdıklarımın, o «khaşenim» diye yanına gidenlere benim pek benzemediğimi...»

— Al bak, zavalım, başta sen olmak üzere köynüzdeki delikanlıların aşık olduğu kızı görmek istiyorsan, - bóbürlenerek Bub'un fotoğrafını Çeleş'e uzattı.

Tanıdı Çeleş köylüsü olan kızı, fotoğrafı Cemal verince hafifçe gülümsedi.

— Fotoğrafını sen de göndermelisin şimdi.

— Vallahi çok safsın Çeleş!... Ben khaşen yaptığım herkese fotoğraf gönderecek olsaydım, fotoğraf çektirmekten başka işim olmazdı.

— Sanırım sende çatal kuyruklu kertenkele (şeytan tüyü) var, - dedi Çeleş fotoğrafı geri verirken, - iki lâf etmekle köyümüzün en güzel kızını kendine aşık ettin. Beğendin mi?...

— Senin çıktığın köyde bu denli güzel bir kızın olabileceğini hiç tahmin etmemiştim. Baksana Çeleş, bana ilk kez Bub'dan söz ettiğinde uzun saçlı olduğunu söylemiştin...

— Şimdiki kızların nasıl olduklarını bilmiyor musun sen? ne demek istediğini anladı Çeleş, bugün uzun saçlı gördüğünü yarın kıvırcık olarak görürsün, bugün siyah saçlıdır, yarın sapsarı boyatır.

— O da doğru, Çeleş'in bu görüşüne ortak oldu Cemal.

Uzun süre yazıştılar Cemal'le Bub. Başlangıçta ikisinin de söyleyemediği sözleri yeterince çiğnediler sakız gibi.

Yalnız Bub ile yazışmıyordu Cemal, «çok sevdiği» kızlardan. Aralarından hangisini seçeceğini bir türlü kestiremiyor, bocalıyordu.

Askerliği bitirip, Cemal köye dönünce Bub'u da unuttu. Yanına gidip görmeyi de düşünmedi. Birkaç ay da mektup yazmadan bekledi. Cemal diğer hoşsenlerinden hangisini seçeyim diye düşünürken khaşenleri birer birer evlenip kendisi hepten ortada kalınca o zaman aklına geldi Bub.

Hazırlanıp sabah erken evden ayrıldı Cemal. Birkaç otobüs değiştirmiş olmasına rağmen Bub'un köyüne ancak akşam varabildi.

— Bereket Çeleş'in evini gösterebilir misin bana? diye sordu ilk karşılaştığı ihtiyara.

— Hey delikanlı, vakit ilerledi, konuk konuktur, buyurun bize gidelim, dedi ihtiyar.

— Sağol, konukların bol olsun, arkadaşşıma gitsem daha iyi olur.

— Peki o zaman, şu dar sokağa girdiğinde soldaki dördüncü evdir Bereket Çeleş'in evi, dedi ve işaretle gösterdi ihtiyar.

Cemal avluya girer girmez, Çeleş konuğunu gördü ve karşıladı.

— Buyur! Buyur! Vay anasına, ne iyiettin de geldin, nerden de aklına geldi! sevinçle içeri aldı konuğunu Çeleş.

— Çeleş, Bub halâ evlenmedi mi? eve girer girmez sordu Cemal.

— Evlenmedi ya!...

— Hemen gidelim, onu görmeden rahat edemeyeceğim.

— O kadar görmek istiyordun da neredeydin şimdiye dek? - dokunaklı konuşuyordu Çeleş de.

— Yahu bırak şimdi saçma - sapan konuşmayı, çabuk ol da Bub'un yanına gidelim...

20 yaşlarında, geniş omuzlu, iri-yarı bir delikanlı güler yüzle karşılayıp içeri aldı konukları. Tek tük konuşmalar dışında uzun boylu bir sohbeta giremiyorlardı, birbirlerine bakıp oturuyorlardı. Cemal'in birini aradığı belli oluyordu. Sağa sola bakınıyor, duvardaki resimleri göz ucuyla süzüyordu.

— Konuğumuz, sizin oralarda ilginç haberler vardır, anlatsanıza, dedi evsahibi.

— **Haber anlatmaya gelmedim ben buralara, işim var** dedi Çemal kibirli kibirli.

— Söyle bakalım, nedir derdin?

— **Benim gibi bir delikanlının ne işi olabilir, kızdan başka.** Öyle bir işle geldim ben de,

— Çok iyi, benden beklediğini söylersen, elimden geleni esirgemem.

«Neden anlamazlıktan geliyor bu adam, kendisiyle khaşenlik yapmaya gelmediğini bilmiyor mu sanki. Dışarı çıkıp kız kardeşinin içeri girmesine neden fırsat vermiyor?! Amma da anlayışsız adam be...» diyor Çemal içinden, birşeyler çılatmasını ister gibi göz ucuyla bakıyor Çeleş'e. Çeleş de hiç oralı değil. Onlara bakıp oturuyor. Arkadaşının geliş nedenine teğet bile geçmiyor. Evsahibi de rahatında, dışarı çıkıp kızkardeşinin gelmesine fırsat vermiyor. Çemal dayanamadı :

— **Sayın evsahibimiz, ben Bub ile görüşmek isterdim.**

— İyi ya söyle derdini.

— **Hayır, birşey demiyeyim dedim ama, neden anlamazlıktan geliyorsun bilmiyorum,** - kızdı Çemal. - **Kızkardeşin Bub ile görüşmek istiyorum ben, seninle değil.**

— Kızkardeşim filan yok benim, Bub benim, dedi evsahibi istifini bozmadan.

— **Hıı?!..** inanamadı Çemal ve göz ucuyla Çeleş'e baktı.

Çeleş hafifçe gülümsüyor ve hiçbir şey söylemeden oturuyor.

— Çemal, sen misin yahu!... Hayret, sen halâ hayatta mıydın? - yerinden kalkıp konuğunun elini yeniden sıktı Bub.

— **Nerden biliyorsun sen benim adımı?! hayretle** bakıyor Çemal Bub'a,

— Yalnız adın mı, Çateko'lardan olduğunu da, Boric'in oğlu olduğunu da biliyorum. Tanımaz olur muyum hiç iki sene yazıştık. seninle, - diyerek baktı Bub, kalktı

— **Hey Dawus, - diye seslendi Çeleş eve girince.** ve kitaplıktan bir deste mektup çıkardı. - Bunları tanıdın mı? mektupları masanın üzerine bıraktı.

— **Vallahi brovo sana, «hor görme kimseyi gün gelir alt eder seni» dedikleri bu işte...** Çeleş'in bu oyununa gelmiş yıl boyunca bir erkeğe aşk mektupları yazmış olmanın verdiği eziklik ve hayal kırıklığıyla yerinden kalktı Çemal. Hemen köyden ayrılmayı düşündü, fakat bırakmadılar. Bir hindi ziyafetiyle güzelce ağırladılar Çemal'i.

— **İki yıldır fotoğrafını koynumda taşıttığınız kız köyde mi acaba?** - diye sordu Çemal, sabahleyin ayrılacağı sırada.

— Burda. Onu da görmek istiyorsan gösteririz. Fakat eve uğrayalım önce. Konuğumuz olarak köye gelip de evde bir bismillah dedirtmeden gezmeye çıkmak ayıptır, dedi Çeleş.

Çemal de itiraz etmedi.

Saçları bukle bukle kıvrılmış, uzun boylu, beyaz tenli güzel bir kadın girdi içeriye. Yüzüne bakar bakmaz hemen tanıdı Çemal fotoğrafını iki yıl koynunda taşıdığı kadındı.

— Konuğumuz seni görmek istedi de onun için çağırdım, **alaylı bir tavırla konuştu Çeleş karısıyla.**

— Daha neler söylersin sen, - deyip utunarak başını eğdi Dawus.

Üçü birlikte evden çıkarlarken, Dawus genç, kızlık resmini masanın üzerinde buldu.

4 — Geniş halk kitlesi yapılan baskı ve teröre karşı çıkmamış, toplumun sözcüsü olması gereken aydınlar kendi küçük dünyalarından çıkıp toplumu bilinçlendirici hiç bir çalışmada bulunmamışlardır. Bulunsalar dahi çağın gereklerine ters düştüğü için başarısız olmuşlardır.

5 — Sorunlar artık ilkel kabile kafasıyla, geleneklere sıkı sıkıya bağlanmak suretiyle çözümlenmez. İncelediğim tarihi çalışmaların başarısız olmasında biraz yukarıda belirttiğimiz anlayışın etkisi vardır.

6. — Anavatan K. Kafkasya ile daha sıkı işbirliğine gidilmelidir. Orada oluşan kültür birikimi tez elden Türkeye aktarılmalıdır. Tarihten ders almıyan bir ulusun geleceği de karanlıktır. Geçmişte çeşitli nedenlerle kesilen Anavatan - Muhaceret ilişkisinin kurulması yönündeki çalışmalar «Beklersek oluşur» düşüncesinden uzaklaşılarak ele alınmalıdır.

Devamı Sayfa 36'da

TLEPŞ

yismeyl ö.

Nart Tlepş, Nartların ulularındandır. Nart halkının tüm araç ve gereçlerini yapmak onun görevidir. Her türlü madeni işleyip olağanüstü güzellikte araçlar yapar. Toplumunun maden çağı uygarlığı aşamasının ve Nart toplumunun buluşlarının simgesidir.

Çok güçlüdür halkının gözünde. Ünlü Seteney Guaşe ile kimi zaman yardımlaşarak toplumsal sorunları çözerler. Kimi zaman da onunla ters düşer. Seteney Guaşe, kızgın taş parçasını Tlepş'e kırılarak Sosrikua'nın doğmasını sağlar. Sosrukua'yı suya daldırarak çelikleştiren yine Tlepş'tir.

Sosrikua'nın bir kahramana yaraşır şekilde eğitilmesini, silah kullanmasını - Seteney'in önerisi üzerine - yine Tlepş üstlenir. Bu manevi çocuğunun silâh kullanma çağına geldiğini anlayan Seteney, Tlepş'e sihirli silahlar ısmarlar. Kahramanımız bu yönüyle Grek Mytholojisindeki topal, çirkin, ateş ve demirciler tanrısı Hephaistos'u anımsatır. Akhilleus Troya savaşlarına giderken annesi Thetis, Hephaistos'a giderek oğlu için yeni ve efsunlu silahlar yapmasını ister. (1)

Topal Hephaiston, Tanrıçaların en güzeli Aphrodite ile evlidir. Gerçi Tlepş ile Seteney Guaşe'nin evli olduğu pek anlatılmaz. Ancak ilişkileri adı geçen Grek tanrılarını anımsatmaktadır. Bu benzerliğe karşın Tlepş'in tüm buluşları Nart toplumu yararınadır. Hephaistos ise devamlı kincidir ve kötülük düşünen bir tanrıdır. Buluşlarını, kendisi ile alay eden, kendisine gülen diğer tanrılar aleyhine kullanır. Hatta Topal olduğu için oğlundan utanan annesi Hera bile onun şerrinden kurtulamaz. Topol Tanrı, içine zincirler sakladığı bir taht yaparak anasına gönderir. Hera Tahta oturunca zincirlerle bağlanır ve bir daha kurtulamaz. Kısacası Topal ve çirkin oluşundan aşağılık duygusuna kapılmış olan Hephaistos kötülük yapmaktan kendini alamayan bir mitoloji kahramanıdır.

Oysa Tlepş, güçlüdür, cesurdur. Tarım araçlarından, demircilik araçlarına kadar tüm uygarlık gereksinimlerini toplum yararına yapar. Buluşlarında en yakın danışmanı

ve yardımcısı Seteney Guşe'dir. Abazin halk destanlarından türkçeleştirdiğimiz aşağıdaki tekst bunun en güzel örneğidir.

«Nartlar güçlü ve insanüstü bir ırktı. Sert mizaçlı idiler. Büyük bir halktı Nartlar... Çok güçlü atları vardı, alp (3) soyundan gelen... Toplumsal düzenleri vardı. Sorunlarını, yaşadıkları Gum (Kuma) nehri kıyısında topladıkları kurultaylarda tartışırlardı.

Evlenmemiş, çok güzel bir kadın yaşardı aralarında, Seteney Guşe... Bilge idi Seteney, Nartların her derdine derman olurdu, felaketlerde, kıtlık yıllarında halkına yol gösterirdi, başı derde giren ona koşardı.

O çağlarda, insanlar çok yaşardı; ikiyüz, üçyüz yıl kadar... Uzun yaşamlı olurdu Nart halkının bireyleri...

Bu uzun yaşamlı halkın arasında Seteney'in belli bir yeri vardı..

Aynı çağlarda Nartların demirci ustası Tlepş de yaşamaktaydı. Seteney sık sık Tlepş'in döküm dükkânına giderdi. «Örsü taştan, çekici ağaçtan olduğu için çok yoruluyor» diye üzülmüdü akıllı kadın. Bir gün «Tlepş'in örsü ve çekici demir madeninden olsaydı, bu denli yorulmazdı» düşüncesine kapılır, ağacı yontarak bir takım örs ve çekiç modeli yapar. Çekiç modelinin ortasını delerek sap takılacak yerini de belirtir. Tlepş evine dönünce yaptığı modelleri gizlice onun dükkânına bırakır.

Sabah olur. İşinin başına dönen Tlepş, ağaç modellere bakar bir süre, nereden geldiğini anlayamaz. Ancak, bunların örs ve çekiç modelleri olduğunu kavrar hemen. «Bu örs olmalı, bu da elbetteki çekiç...» diye söylenir kendi kendine. Önce örsü döker demirden, sonra çekiçi şekillendirir, modeline uygun biçimde... Ortasına açtığı delikten de bir sap takar... Böylece Tlepş'in takımı tamamlanır. Ama çalışırken yine zorluk çeker ateşten aldığı kızgın parçalar elini yakmaktadır. Bir kerpeten veya maşa yapmak gelmez aklına... O güne dek akıllı biri çıkıp da maşa yapmayı düşünmemiştir henüz..

Dükkana sık sık uğrayan Seteney durumu izler bir süre. Fakat bir yolunu bulamaz. Ne yapsa da Tlepş'in ellerini yanmaktan kurtarsa???

Derken bir kaç gün daha geçer, Seteney suya giderken yolda iki küçük yılan görür. Yılancıklar boyunlarını birbirinin üzerinden geçirmiş uyumakta.. Sarmaş do-laş yatan yılanlara bakarken Seteney'in aklına bir fikir gelir. Bir dal parçasını sıvıltarak uyuyan yılanları boyun-larından birbirine zimbalar, ağaca taktığı yılanların şek-lini bozmadan Tlepş'e koşar; «Tlepş, Tlepş' ilginç, çok ilginç bir şey getirdim sana!.. Örsün çekicin tamam ar-tık. Bunun gibi demirden bir şey yap ta ellerin yan-maktan kurtulsun...»

Tlepş' boyunlarından birbirine çakılmış yılan ölüle-rine bakar bakar da onların biçimini erimiş demirde şe-killendirir. Maşa veya kerpeten'in bulunuşu böylece Seteney'in parlak zekâsından doğar.» (4)

Kahramanımız yararlı buluşları, gücü, haksızlıklara başkaldırışı ile günümüze dek çeşitli ozan ve yazarları etkilemiştir. Ömer Seyfettin'in «Diyet» öyküsündeki de-mirci kahramanından, Yaşar Kemal'in «Arğı Dağı Efsa-nesi»ndeki Demirci Hüso'ya değin çeşitli yazarlarca iş-lenen demirci motifi Nart Tlepş veya Greklerin deyimi ile Hephaistos'un Türk edebiyatına yansıma biçimidir bizce...

- 1) İlyada, XVIII, 394 u.d., Mitoloji sözcüğü 169. sayfa (Arza Erhat)
- 2) Nartı, Abazinsky Narodny Epos, Tıgu U., Karaçayevo - Çer-kesskoye Otdeleniye Stovrapolskogo Kinjnogo Yizdatelstvo, Çerkessk - 1975.
- 3) Mitolojik olaylarda geçen, dağlara uçarak çıkan bir at cinsi (Kanatlı at)
- 4) Anlatan : Şarmat İsa, 70 yaşında 6.1.1967 de Merikul U. tara-ından Krasny - Uostok (Abazaca ismi : Gumlovkit köyünde derlenmiştir.

(Baştarafı Sayfa 33'de)

TARİHTEN GEREKLİ DERSLERİ ALIP, TOPLUMUMUZUN GELECEĞİNİ ÇAĞIMIZIN ULUS ANLAYIŞINDA ARAYARAK, ANAVATAN KUZEV KAFKASYA'DAKİ KARDEŞLERİMİZLE EL ELE KENDİ TOPRAĞINDA KENDİ GELECEĞİNİ KENDİSİ TAYİN EDEN BİR ULUS OLMA İSTEMİ VE UMUDUYLA...

- (1) Yarıçıl, Ocak 1976 s. 3 s. 7
- (2) Y. Ortam 9 Mart 1976
- (3) Tek Adam, Ş. S. Aydemir C. 2 si. 137
- (4) DDKO dava dosyası 1. s. 308
- (5) Atatürk'ün söylev ve Demeçleri C. 1. S. 73
- (6) Politika, 22 Şubat 1976

NOT : Kültürel çalışmalar konusunda daha geniş bilgi için bk.

bin gün gelir ... muhaceret şirleri

HALKIMA DAİR

Sen, Golan çöllerinde ağlayan
Rockefeller CENTER'de gülensin
Sen, dili yasaklanan
hürriyeti kısıtlanan sen,
ardında bir gelin beş çocuk bırakıp
pervasız ilk kurşunla
Çanakkale'de ölensin.

Sen, Balkan şehirlerinde asker
gün olur aklın eser
kendininki dursun varsın
türk dilini artırsın

Sen, at hirsızı,
yiğit savaşçı
iffas etmiş geleceğin
geçmişinle övünürsün

SEN, Barcelona'da kurşuna dizilen adam
Amman'da saray bahçesinde sermaye bekçisi
Sen, cümle hakların özgürlük militanı
Kendi halkından başka
Her bir keşi düşünürsün
Sen YOK OLMA hürriyetiyle hürsün.

Hapae E.

Her gün gömölüyorken bağrına binlerce ok,
Gözlerin akıtmıyorsa yaşların çavlan, çavlan
ve vatan,
Tütmüyorsa güneş düşmüş toprak gibi duman duman
Halkım, çare yok.
Yok çare kurtuluşuna.
Oysa fırtına,
durmadan
patlayarak
ta yanibaşında.
Sallanırken ipler de onlar orda,
Orda İspanya'da İrlanda'da, Moluka'da
ve çakılan mızraklar, kuzey Irakta bir başka halka
delip geçmiyorsa bağrını
Eğer masalsa bir bıçkının
kulağının
ardındaki
cigara,

Gibi Timor.
Sen yoksun derim ben.
Akmiyorsa küçük gırtlaklarda dilin.
o sevdiğim, özlediğim..
Kulaklarında girip çıkmıyorsa tırnaklarından
müziğin,
o güzelim titrediğim..
Tırtıklanırken bütün bunlar
Bir tefeci namusuyla senden,
direnmiyorsan.
Bir masalsın sen.
anlatıla anlatıla bitirilemeyen...
oysa,
eşiğindesin bir kavganın,
dışında kalamıyacağın,
onşuz olamıyacağın..
ve artık,
zamanıdır karar vermenin
ya oğlunlasın,
ya da ona karşısın.

TIŞE E.

Gölgesinde gazellerin oynadığı,
bir sonbahardı gelen,
Tepeden...
Topladı yapraklarını uzaklardan
Bir köktü gelen.
O yitirilenden, derinden...
Bir rüzgâr esti, bilinmeyen
titremesi yaprakların kederden.
Neden?...
Bir ağaçtan dökülen bunca
Yaprak,
Birleşmeyen...
Kökleşmeyen...

Karden D.

BİR ASIR SONRA UYANIŞ

Tam yüzonbir yıl oldu,
Anavatanıdan uzak,
Bizler eller ülkesinde.
Hor görülen biz olduk,
Hainler hep bizden.
Onlar hep kahraman.
Köle gibi çalıştık gene de,
Durmadan, dinlenmeden,
Bu yurt için, daha fazla milletinden.
Bahsetmedik bir gün,
Şamil'den, Hacı Murat'lardan,
Unuttuğumuz Kafkasya'dan.
Bugün diriliş günümüz,
Yüzonbir yıl sonra şükürler olsun.
Biraz, biraz anladık
Neresi olduğunu Vatanımızın,
Kim olduğunu Atamızın,
Bizi beklediğini KAFKASYA'mızın.

Yusuf Barut

yayınlarda biz

Ömer Seyfettin : Bütün Eserleri, Bilgi Yayınevi - Ankara
Kitabın adı : Efruz Bey

Hikaye : Hürriyete Lâayık Bir Kahraman.

Sayfa : 47 - 50

..... Sahavet hanımın önü ikindiye doğru mahşer gibi olmuştu. Lâkin bu mahşer dünkü mahşer gibi karman çorman değildi. Sınıflara milliyetlere göre ayrılmıştı. Mektepliler, Softalar, papazlarla kumru gibi ağız ağıza öpüşen Hocalar...

Kürtlüğü temsil eden hamallar, Rumlar; Araplığı temsil eden Tahtakaleliler, Ermeniler, Yahudiler; Arnavutluğu temsil eden bozacı, Tophane kahvelerinin canlı demirbaş eşyası makamında olan büyük kalpaklı, gümüş kamalı - bilâistisna asil, bey olan - Çerkesler.

Niçin bu hür kardeşlerin boğaz boğaza geldiklerini anlamayan Efruz Beye Araplar, Arnavutlar, Rumlar, Bulgarlar, Kürtlerle, Çerkeslerin arabayı çekmek için kavga ettiklerini Çerkeslerin : Efruz Bey bizim cinsimizdendir. Arabasını çekmek bizim hakkımızdır. Diye kamalarına davrândıklarını anlattılar.

Efruz Bey, yalnız kendi cinslerinden olduğunu inkâr ettiği ince kafalı Çerkesleri kandıramamıştı. Onlar Rum, Bulgar, Yahudi hasılı hiçbir milleti öpmeye tenezzül etmeyerek

— Kendi cinsini inkâr eden Çingeneden alçaktır. Diye söylene söylene Tophane tarafındaki kahvelerine döndüler. Hiçbir şey olmamış gibi yine birbirlerine kabadayılıklarını, cesaretlerini, doğmamış oğlak derisinden kalpaklarını, memleketteki atlarını, Kafkasya'daki eğercilerini, gümüşlü kamçıları anlatmaya başladılar.

Zühtü Güven : Anzavur İsyanı

Türkiye İş Bankası Yayınları

Sayfa : 45

O günün vukuatı göstermiştir ki, Çerkes ırkından Anzavura mahalif olan Bigalı ŞEREF BEY, Hacıköylü askeri Kaymakam TAHİR BEY gibi münevver zatlar, Bigada Anzavur tarafından ve Dimetokalı İSMAIL BEY ile onun arkadaşı ve Çerkes Ethemin arkadaşlarından YUSUF BEY de Çerkeşti. Bunlar da İstanbul'da bir otelde Anzavurun celladı Çerkes Şah İsmail tarafından sırf Kuvayi Milliyeçi olmalarından dolayı öldürülmüşlerdir. Bu zevatin dördüde Çerkeştir.

Uluğ İğdemir : Biga Ayaklanması ve Anzavur olayları; Türk - Tarih Kurumu Basımevi - 1973 Ank.

Sayfa : 34 - 35

Bugün şayan-ı kayıt birşey olmadı. Etrafta Anzavurun Gönende muhasarada olduğu söyleniyor. Kuvayi Milliye (x) Gönenin Hayriyeköy, Ayvalıdere ve diğer bir köyü kâmilan yakmışlar. Anzavurla beraber bu tarafa gelen Çerkeslerin evleri hep yakılmış. Herkes bundan pek memnun. Bu üç köyde hırsızlık yapmayan Çerkes yoktur, diyorlar. Civarın en müthiş hayvan hırsızları bu köyde imiş.

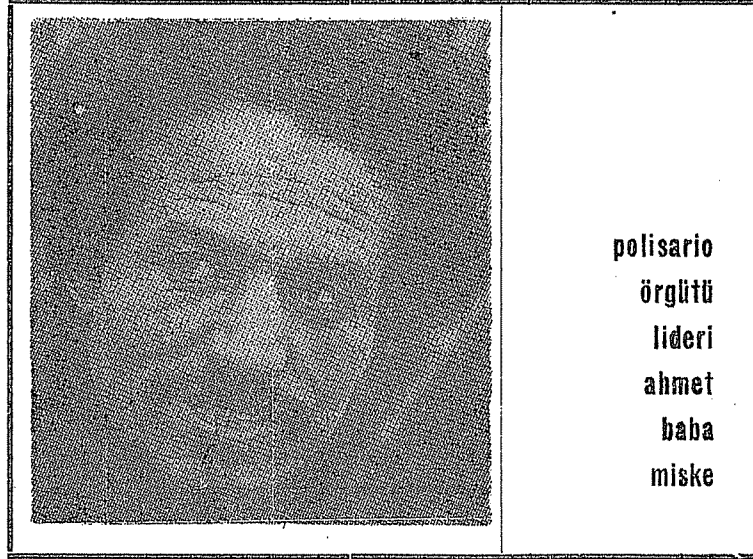
Kenan Esengin : Milli Mücadelede Hıyanet Yarışı
Ulusal Basımevi - 1969 - Ankara

Sayfa : 134

11 Mayıs 1920 tarihinde Tokat bölge komutanı, Mustafa Kemal Paşaya şu önemli telgrafı çekiyordu : «Biga taraflarında - Anzavur ayaklanma bölgesi - 18 Çerkes köyünün top ateşi ile yerle bir edildiği hakkında İstanbul'da çıkan Serbesti gazetesinin yayınladığı haberin bura Çerkesleri üzerinde yaptığı kötü etkinin giderilmesi için bu haberlerin yalanlanması önemlidir...»

**«DİĞER BAĞIMSIZLIK SAVAŞLARINDAKİ
GİBİ BİZ DE KAZANACAĞIZ.»**

■ Eski İspanyol Sahrası topraklarının bağımsızlığını Fas ve Moritanya'ya karşı korumak amacıyla mücadele eden Polisario Cephesi adlı örgüt 1973 yılında kurulmuş ve o dönemde İspanyollara karşı mücadeleye başlamıştı. Örgütün lideri Ahmet Baba Miske, öğrenimini Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde tamamlamış, Emevi toplumu üzerine hazırladığı tezle doktorasını tamamlamış ve bir süre Paris VIII Üniversitesi'nde yardımcı Profesör olarak ders vermiştir. Üçüncü dünya ülkelerinin sorunları üzerine eğilen çeşitli dergilerde yazıları yayımlanmış olan Ahmet Baba Miske'nin Fransız Paris - Match dergisi muhabiriyle yaptığı bir konuşmayı özet olarak sunuyoruz. (Cumhuriyet Gazetesi, 18 Şubat 1976, s. 10)

SORU — «Polisario Cephesi» sözcükleri nereden geliyor?

CEVAP — Polisario Cephesi, «Saguia-el-Hamra ve Rio del Oro'nun kurtuluşu için Halk Cephesi» nin kısaltılmış biçimidir. Bu iki eyalet bizim ulusumuzun yaşadığı bölgedir.

SORU — Bir ulusun oluşması için Batı Sahra'daki iki eyalet yeterli mi?

CEVAP — Biz sahranın öteki bölümünden farklı eski bir aşiret topluluğuyuz. Örneğin biz Arapça, onlar berberi diliyle konuşur. Bizdeki kadınların toplumdaki konumu çok daha özgürdür. Ulus olma duygusu da savaşlarla oluşur. Biz 15. yüzyıldan beri gerek Avrupalı gerekse Afrikalı saldırganlarla sürekli savaş durumundayız.

SORU — Bütün bu söyledikleriniz, Giscard d'Estaing'in deyimi ile devletler listesine, bir «mikro-Devlet» eklemeye yeterli mi? 30 bin bilemediğiniz 100 bin nüfuslu bir göçebe topluluğunun ordusu, maliyesi ve elçilik örgütü olması düşünülebilir mi?

CEVAP — Her şeyden önce 100 bin sayısına karşı çıkıyorum. Sadece Kızıl Haç tarafından kabul edilmiş olan 80 bin göçmenimiz var. Biz gerçekte ise 500 bin civarındayız. Ama kimse bizi saymayı kabul etmedi. Bu da bizi inkâr etmenin en kestirme yolu.

SORU — Böyle olduğunu kabul etsek bile, sizin bağımsız bir devlet kurma arzunuz birden bire ortaya çıkmış gibi görünüyor. Oysa siz İspanyol sömürgeciliği altında ezilirken kılınızı kıpırdatmadınız.

CEVAP — Yanlış! 1957 ve 1958 yıllarında Nasırcılığın Üçüncü Dünya'da saygınlık kazanması ve Cezair savaşının da kapılarımıza dayanması ile direnişe geçtik. İspanyollar halkımızın ayaklanması sonucunda, güçlü durumda oldukları üç ya da dört kente sığınmak zorunda kaldılar. Sonra Fransız askerlerinin yardımıyla İspanyollar bizi ezdi. 1973 yılında da hem askerî hem de siyasî bir örgüt olan Polisario oluştu.

SORU — Kendizine neden devrimci diyorsunuz?

CEVAP — Devrim bağımsızlık için savaşmaktan başka bir şey değildir. Pek çok aşiret reisi sömürgecilerle iş birliği yaptı. Ama halkımız onların ihanet içinde olduğunu biliyor. Eğitim ve kitle haberleşme araçlarının gelişmesi ile halk Fas'ın da emperyalist Amerika'nın da ne olduğunu öğrendi. Şimdi halkımız kime karşı ve niye savaşacağını biliyor.

SORU — İspanyolların yabancı ve sömürgesi olduğunu kabul edelim; ama Fas eski bir sömürge olduğu kadar bir kardeş - devlet değil mi?

CEVAP — Söz konusu olan Fas halkı değil; Fas sömürgeci, faşist ve feodal rejimidir. Bize göre aynı savaş devam etmektedir. Tek fark İspanyolların yerine Faslıların geçmiş olmasıdır.

SORU — Bu savaşı daha ne kadar sürdürebilirsiniz?

CEVAP — Geçtiğimiz Ekim ayından beri biz üç orduya birden kafa tuttuk. İspanyol, Fas ve Moritanya orduları başarılı olamadı. Sonunda Cezayir ve diğer bağımsızlık savaşlarında ne oldu ise bizde de o olacaktır.

SORU — Ama siz kendinizi korumak için doğal engebelerden yoksun bulunuyorsunuz. Çölde savaşacağınız için, hava saldırılarında mesafe kavramı önemini yitirmiş olacaktır. Çölde suyu elinde tutan çölü egemenliği altına alır. Bu nedenle su bulunan bölgelerin bombalanması savaşı kazanmaya yetecektir.

CEVAP — Evet ama uçaklara karşı kullanılan yeni silâhlar geliştirilmiştir. İsrail'e karşı girişilen son savaşı anımsayın.

SORU — Füzeler kastediyorsunuz. Ama bunların çok miktarda olması gerekir...

CEVAP — Yavaş yavaş toparlanıyoruz.

SORU — Size Cezayir yardım ediyor değil mi?

CEVAP — Bu onun en doğal hakkıdır. Fas ve Moritanya gibi o da bizim komşumuzdur. Bu yardım Cezayir'in aynı zamanda görevidir. de... Tehlike içinde olan insanlara olduğu gibi devletlere de yardım etmek gerekir.

SORU — Sorunun diplomatik yoldan çözülmesi halinde görüşmelerde ön koşullarınız neler olacaktır?

MİGUEL HERNANDEZ

(1910 - 1942)

ünlülerden seçmeler

Miguel Hernandez 30 Ekim 1930'da Alikante ilinin Orihuela kasabasında doğdu. Babası çobandı. Küçük yaşta babası ve kardeşleriyle birlikte çobanlık yaptı. Kırlarla, çayırarla, çiçeklerle, derelerle, kuzu ve keçilerle, yıldızlarla, bulutlarla, yağmurla ve güneşle sarmaş - dolaş yaşadı. Ondört yaşına kadar öğrenim gördü. Babası onun daha fazla okumasını istemedi. Yeniden çobanlığa döndü. Ama eline ne geçtiyse oku-

du. Kendi kendisini yetiştirdi. Şiirler yazmaya başladı. Gerçek bir şair olduğuna inanıyordu. Askerliğini yaptıktan sonra Madrid'e geldi. İlk şiir kitabını çıkardı. Karnını doyurmak için bir noter yanında çalıştı. Orda tanıştığı bir kısıa evlendi. 1935 yılında çıkardığı DURMAYAN ŞİMŞEK adlı kitabıyla büyük bir şair olduğunu ispat etti. İç savaşta «yoksullukların İspanyasına Oizmet etmek için» *gönüllü oldu. aSvaşın ilk günlerinde Lorca'nın alacakça öldürülmesi onu çileden çıkardı. «Federiko'nun kanı şiirde başlı başına bir halktı.» diye haykırdı. 1938 ilkyazında sağlık durumu bozuldu ve köyüne gönderildi. İç savaş biçer - biçmez de tutuklandı. Hapisaneden haliyle karısı ve oğlu burada kendisini ziyaret edebildiler. 1941 kasımında vereme tutuldu ve çok geçmeden, 28 Mart 1942 günü sabahı şafakat öldü. Son dizelerini hücresinin duvarlarına şöyle yazdı : pishaneyeye sürüldü. Hücre cezalarına çarptırıldı. 1941 Haziranında dostları Alikante'deki istih evine gönderilmesini sağladılar. Böyle- «Elveda kardeşler, yoldaşlar, dostlar, güneşe benden selâm edin, buğday başaklarına selâm edin benden! «Hernandez'in iç savaşın sonraki İspanyol şairleri üzerindeki etkisi çok büyüktür. O, kinse- nin izleyicisi olmamıştır. Ama onun izleyenleri çoktur. Başlıca Şiir kitapları : Ay'lar Uzmanı (1933), Nokta Satırbaşı (1934), Durmayan Şimşek (1935), Ulusun Rüzgârı (1937), Kanlı Kader ve Öbür Şiirler (1939).

BU SESİ

TOPLAYIN

Yeryüzü halkları, denizin vatanları, kardeşler,
dünyanın ve boşluğun kardeşleri,
yürekte çok bakışın
yitik ve uzak insanları!

Bir sesim var burda, ateş gibi yanan,
bir yaşantım var burda, herkesin karşı koyduğu,
bir yaşantım var burda, bir fısıltım,

Bakin, bir yara gibi açılmışım.
Nasıl çökmüşüm, bakın, nasıl batmışım.
gömülmüşüm yıkımları içinde halkımın.
Yaralıyım, ağır yaralı,
giderim siperlerin, hastanelerin ardından,
giderim kanaytı kanaya.

Erkekler, dünyalar, uluslar,
kulak verin kanlı sesime,
geniş yüreklerinizi açın
yıkıntılı atışlarına yüreğimin,
ben türkü söylerken sarılırım yüreğime.

Savunurum türkü söyleyerek halkımı,
korurum halkımı basarlarsa halkıma,
basarlarsa cinayetin barbarları,
barutun, iniltiden nallarıyla.

Onların eseri, bu şu geçenlerin,
yerle bir edenlerin her şeyi kasırgalar gibi,
utuklar silâh kesilir, uzun yollar ölüm
onların uğrusuz öfkeleri önünde.

Hiçkırıklar boşanır koyaklardan, evlerden,
ölüm boşanır kayalara sığınak sığınak.
Bu kadar ölüye artık yer yok,
bu kadar tabuta artık tahta yok.

Devrilmiş, yıkılmış insan kervanları,
sargılar, umutsuzluklar, gözyaşları,
sedyeler, sedyeler, sedyeler,
yaralıların gücünü kıran sedyeler,
yaralıların uçuşunu kıran sedyeler.

Ağaçlarda, yerlerde kan, kan, kan,
Sularda, duvarlarda kan, kan, kan.
Ya İspanya birden bire çökerse,
yediğimiz ekmeği bile ısıtatan
kanın ağırlığıyla birdenbire çökerse.

Uluslar, insanlar, dünyalar,
korkuyla soluyan ağızlardan
çıkan bu rüzgârı toplayın!

Çiğnenmiş halk haykırışına
dayayın kulaklarınızı!
Nice ananın dövünmesine,
nice ışıklı insanın yakınmasına
kulaklarınızı dayayın!

Dağları iten, yaralayan göğüsleri görün!
Sütsüzlükten bitkin, güzellikten yoksun
ak' gelinleri, kara kasları görün,
nasıl düştüklerini görün karanlık uykuya!

Verin bu halka derinliklerin tutkusunu!
Bu halk alt edilmeye edilmeye öldü,
bu halk yenilmeye yenilmeye öldü,

dudaklarından ve alınlarından gömüldü bu halk,
amansızca, namussuzca, her taşının günü
oğulları analarının elinden koparan,
hiç acımadan, canavarlar gibi koparan
zalim uçakların altında bu halk
alt edilmeye edilmeye öldü,
yenilmeye yenilmeye öldü.

Uluslar, erkekler, dünyalar,
benim bütün halkımla birlikte
sizin halkınız, sırtınızdaki
kudurmuş köpek dişlerini kırmazsanız,
bu toprak kendini, yiye bitire
yoğun bir yürek olacak.
Kendini yiye bitire bu toprak.

Dünya Halkı ve Demokrasi Şiirleri. Antoloji I. A. Kadir, s. 146 - 149.
(Şiir, A. Kadir — Süleyman Salom tarafından çevrilmiştir.)

HABER

genel kurul toplantısı

Ankara, Kuzey Kafkas Kültür Derneği yıllık olağan Genel Kurul toplantısının 18 Nisan 1976 pazar günü saat 10.00'da Dernek Lokalinde; çoğunluk sağlanamadığı takdirde 25 Nisan 1976 pazar günü saat 10.00'da Maltepe Düğün Salonu'nda yapılacağı öğrenilmiştir.

Yararlı ve başarılı olmasını dileriz.

yamçı

OKUYUCU MEKTUPLARI

■ Sayın A. Soycan — ESKİŞEHİR

Abone bedeli alınmış ve abone kadınız yapılmıştır. Samimi ilginize teşekkür eder devamını dileriz. Çerkes büyüklerinin, Çerkes örf ve adetlerinin tanıtılmasını sizden başka isteyenler de vardır. Yararlı olacağı kuşkusuzdur. Ancak herkes bu konularda kendini görevli ve sorumlu hisseder, bilgi toplar da gönderirse hem daha çok, hem de daha doğru bilgiler elde edilmiş ve dolayısıyla iyi bir hizmette bulunulmuş olacaktır. Bu konulara da yanı bir gelecekte yer vermeye çalışacağımızı bildirir, katkılarınızı bekleriz.

■ Sayın N. Özhan, M. Demir, R. Şahal ve Sibel — BANDIRMA

Samimi ilginize teşekkür ederiz. Ancak yalnız dergiyi almakla yetinmemenizi, okumanızı, (araştırarak, yazarak, sorarak, isteyerek) katkıda bulunmanızı bekliyoruz.

Mektubunuzda : «en büyük arzularımızdan biri de Türkiye'deki ve diğer memleketlerden diğer Çerkes arkadaşlarla Çerkesya'nın sorunları hakkında tartışmak.» Diyorsunuz. Biri (Nedim Özhan) Ticaret Lisesi son sınıfta, ötekisi (Makbule Demir) Lise ikinci sınıfta olmak üzere 18 yaşında iki arkadaş olduğunuzu, sizinle mektuplaşmak isteyenlerin cinsiyetlerinin önemli olmadığını, ikinizin de sapsığ ve Çerkesçe bilir olduğunuzu belirtiyorsunuz. Bizden de bu konuda yardımcı olmamızı istiyorsunuz. Biz de mektuplaşmaların yararlı olabileceğine inandığımızdan isteklerinizi duyuruyoruz. Umarız ki okuyuculardan isteyenler sizlere mektup yazacaklardır. Ayrıca şapsığca anlayıp konuşmanın yanı sıra okuyup-yazma da biliyorsanız Kafkasya'dan da adres temin edebiliriz. Bizdeki adresiniz şöyle : (İhsaniye mah. Ş.M.G. Cad. No. 13/A - BANDIRMA) Yazışmalarınızın ulusal

sorunlarımızın çözümüne katkıda bulunması umut ve dileğiyle...

■ Sayın Hatko H. Osman — (Üniversite)

Yamçı dergisi, Çerkes ulusunun yüzoniki yıl öncesinde Rus Çarlığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun işbirliğiyle Anayurdundan koparılmış muhaceret kesiminin, muhacerette serpiştirilerek yerleştirildikleri ülkelerde hızla yok olduklarını, oysa her ulus gibi Çerkeslerin de kendi ulusal varlıklarını sürdürme, millet olarak yaşama hakkına sahip olmaları gerektiğini, ama muhacerette bu hak ve olanaklarının bulunmadığını söylemektedir. Ve bunu söylemek istemek, gerçekleştirmek ne suçtur ne de günâhtır.

Müslüman olmak için ne Türk olma, ne de Arap olma mecburiyeti yoktur. Çerkesçe konuşarak, Çerkesçe okuyup-yazarak da müslüman olunabilir.

Kaskasya ile ilgili yayınlarımız gidip görenlerin gözlemlerine, bilgilerine, getirdikleri belgelere; resimlere ve Çerkesçe yazılıp yayınlanmış kitaplara dayanmaktadır; Bu kitaplar ilmî araştırma kitaplarıdır, kültürel ve edebî kitaplardır, Çerkes okullarında okutulan Çerkesçe ders kitaplarıdır.

Öztürkçe konusuna gelince, biz mümkün olduğu kadar bugün konuşulan ve yarınki nesillerin de konuşacağı kuvvetle muhtemel bulunan dili kullanmaya çalışıyoruz. Kullandığımız bu Türkçe sizin de kullandığınız dildir. Siz 313 kelimelik mektubunuzda sekizi arapça, dördü avrupa kökenli olmak üzere 18 yabancı kelime kullanmışsınız. Ötekiler bizim de kullandığımız, bugün kullanılan ve yarın da kullanılacak olan Türkçe kelimelerdir. Siz bu dili kullanırken hangi ideolojiye hizmet amacındasınız bilemiyoruz ama biz sadece Çerkesçe yazma ve yayımlama hakkına veya imkânına sahip olmadığımız için bu dili kullanmak zorunda kalıyoruz.

Bütün peşin hükümlerin dışında her türlü demokratik tartışmalara, her türlü tenkide açık olduğumuzu, adresinizi gizlemenizi gerektirecek herhangi bir neden olmadığını hatırlatmak isteriz. Çerkes ulusunun ulusal varlığını sürdürmesine katkıda bulunacak çalışmaların dışında kalmamanızı bekler, başarılar dileriz.

■ **Sayın İ. Bilgin — DÜZCE**

Gönderdiğiniz abone bedelleri ve aboneler alınmış olup gerekli işlemler yapılmıştır. Ayrıca bildirdiğiniz adreslere talimatınıza uygun olarak ödemeli dergiler postalanmıştır. Yakın alakanıza teşekkür eder, saygılar sunarız.

■ **Sayın T. Kureyşinoğlu — PINARBAŞI**

Mektubunuzda adresiniz bulunmadığından dergi göndermemiz mümkün olamamıştır. Adresinizi bildirmenizi veya Pınarbaşı'nda arkadaşımız Av. Fikri Duman ile ilişki kurmanızı rica eder, ilginizin devamlı olmasını bekleriz.

■ **Sayın M. Baytam — ADANA**

Gönderdiğiniz abonelerin abone bedelleri alınmış ve kayıtları yapılmış, dergileri adreslerine postalanmıştır. Öteki adreslere de tavsiyeniz üzerine dergiler ödemeli olarak gönderilmiştir. Yakın ilginize teşekkür eder başarılar dileriz.

■ **Sayın Batı Avrupa Kafkas Kültür Derneği — Köln/ALMANYA**

İstenilen miktar dergi adresinize postalanmıştır. Yakın ilgilerinize teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Batı Avrupa Kafkas Kültür Derneği'nin yıllık Genel Kurul Toplantısı'nın, (5 Köln 1, Krefelder Str. 31, / Tel : (0221) 72 55 10/ ALMANYA) adresindeki Dernek Lokalinde yapıldığı ve Yönetim Kurulu üyelerinin aşağıdaki gibi vazife taksimi yaptıkları bildirilmiştir.

Yeni Yönetim Kurulunu, toplumumuz için yararlı ve başarılı çalışmalar yapması dileğiyle kutlar, istekleri üzerine tüm hemşehrilerimize selâm ve başarı dileklerini iletiriz.

Başkan	Zihni EDİS
2. Başkan	Aslan ÇELİK
Sekreter	Şaban Sami ORTAÇ
Muhasip	Kadir ARSLAN
Üye	: Hilmi ALPSOY
Üye	: Muhsin ATICI
Üye	: Suat TUTUCU
Üye	: Şafi GENEL
Folklör Yönetmeni	: Faruk KANŞAT
Folklör 2. Yönetmeni	: Rıza GEZER
Üye	: Münir UYGUN
Üye	: Veysel CANBEK
Üye	: Harun SEZER

yamçı

25 TL
Fiat : 750 Kr.